WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ

Nr. 6.

T. V. R. 1928.

3. Wojskowe wiadomości bibljograficzne.

SŁOWNICTWO WOJSKOWE.

STERN EGON, *Rittm. — Der polnische Dolmetscher. Berlin, 1928, Offene Worte. Str. XV, 240. — C. B. W. sygn. 112.190/I.*

Podręcznik rtm. Sterna wydano celem zapoznania Niemców z wojskowym językiem polskim i celem ułatwienia egzaminów na tłumacza wojskowego do języka polskiego. Podręcznik ten, dostosowany w konstrukcji do wymagań egzaminacyjnych na tłumacza, daje w pierwszej części wiadomości dotyczące polskiej geografji i konstytucji. Do części tej dołączono dodatki, podające geograficzną statystykę, polityczny podział kraju, statystykę narodowościową i wyznaniową, przegląd miar i wag, oraz mapę Polski. W drugiej części zapoznaje autor z ustawą o służbie wojskowej, z organizacją wojska polskiego, z organizacją głównych broni, z umundurowaniem i odznakami.

Trzecia część daje szereg zadań, których temat stanowią ustępy z polskiej historji wojskowej i wybitnych Polaków (marsz. Piłsudski).

Czwarta część zawiera zadania z taktyki, wyszkolenia i służby polowej oraz wzory rozkazów.

Piąta część daje wzory proklamacyj i ogłoszeń.

Szósta część zapoznaje z różnemi rodzajami odręcznych pism w języku polskim.

Do pomocy dodano 3 mapy: ogólną Polski, z podziałem na województwa i odcinek około Gródka Jagiellońsk. w skali 1:100.000.

Całość bardzo przejrzysta i zręcznie ułożona.

Deutsch-polnisches, polnisch-deutsches Militärwörterbuch. Berlin, 1928, Offene Worte. Str. IV. 286. — C. B. W. sygn. 112. 642/I.

O wzrastającem w Niemczech zainteresowaniu dla wojska polskiego świadczy obok coraz mnożących się artykułów o naszem wojsku — szereg wydawnictw poruszających to zagadnienie, a przedewszystkiem specjalne wojskowe słowniki polsko-niemieckie. Obok książki rtm. Sterna p. t. *Der polnische Dolmetscher* (*C. B. W. sygn. 112.190/I*) wydała ta sama firma anonimowo książkę p. t. *Deutsch-Polnisches, polnisch-deutsches Militärwörterbuch.* Na treść tej książki składa się: niemiecko-polski (str. 123) i polsko-niemiecki (str. 93) słowniczek wyrazów wojskowych, słowniczek skrótów na określenia i nazwy wojskowe polskie, słowniczek nazw monet i miar polskich, słowniczek polskich nazw miejscowości na dawnych terytorjach niemieckich, utraconych na rzecz Polski oraz polski alfabet Morsego.

ORGANIZACJA WOJSKA.

MALINOWSKIJ L., STUCKA K., SMORODINOW I. — *Milicjonno-tieritorjalnoje stroitielstwo. Moskwa, 1927, Wojennyj Wiestnik. Str. 260 — C. B. W. sygn. 77.404/11.*

Książka poświęcona jest roli, jaką w organizacji całokształtu sił zbrojnych Z. S. S. R. odgrywają formacje terytorjalne. Autorzy, wychodząc z założenia, że wskutek krótkiego czasu służby w wojsku stałem oraz coraz większej roli ćwiczeń rezerwistów, zaczyna powoli zacierać się różnica między wojskiem stałem a terytorjalnem, uważają, iż właściwa droga rozwoju wojska Związku Sowieckiego polega na umiejętnem połączeniu tych dwóch zasad organizacyjnych.

Praca składa się z następujących rozdziałów: I Drogi rozwoju oraz miejsce, jakie system milicyjno-terytorjalny zajmuje w organizacji sił zbrojnych Związku Sowieckiego; II Przysposobienie wojskowe; III Zagadnienia organizacji oddziałów terytorjalnych; IV Plan organizacji ćwiczeń formacyj terytorjalnych; V Szkolenie w pierwszym roku służby; VI Ćwiczenia; VII Wyszkolenie strzeleckie w oddziałach terytorjalnych; VIII Praca w okresach międzyćwiczeniowych; IX Szkolenie kadrów; X Inne rodzaje organizacji milicyjno-terytorjalnej i zadania oddziałów terytorjalnych; Aneksy (ustawy, instrukcje i t. p. odnoszące się do organizacji oddziałów terytorjalnych).

URBAN K. — *Kurze Zusammenstellung über die Polnische Armee. Berlin, 1928, Eisenschmidt. Str. 62, tabl. — C. B. W. sygn. 35.961/1.*

Mała książeczka Urbana zapoznaje czytelnika niemieckiego z podstawowemi wiadomościami o wojsku polskiem. Omawia więc autor powstanie i części składowe wojska polskiego; jego skład i siłę w czasie pokoju i wojny; wewnętrzną organizację wojska, liczebność i uzbrojenie poszczególnych broni; ustawę poborową; uzupełnianie; korpus oficerski; korpus podoficerski; umundurowanie, oporządzenie oraz odznaki stopni i broni; wyszkolenie i zasady służby polowej; wartość polskiego wojska; obronę pogranicza; wojskowe organizacje cywilne; teren Polski ze stanowiska wojskowego; miary, wagi i monety oraz znaki konwencjonalne na mapach polskich. Wreszcie dodaje słowniczek najważniejszych skrótów taktycznych oraz kolorową tablicę, zapoznającą z oznaczeniem stopni, barw broni, flag, sztandarów i chorągwi. W zakończeniu podano szereg zdjęć fotograficznych, charakteryzujących stanowisko bojowe piechoty, artylerji i czołgów, wziętych z walk majowych 1926 r.

BLISKOWICKIJ N. — *Krasnaja armja. Leningrad, 1926, Psicoj. Str. 87. — C. B. W. sygn. 56.092/1.*

Jest to krótki, ale wyczerpujący zarys historji powstania czerwonej armji, jej walk oraz zmian organizacyjnych, jakie przechodziła. Autor podkreśla niezwykle trudne warunki wojny domowej, w których tworzyła się armja, oraz silnie występujący moment improwizacji. Obszernie również omawia czynniki ideologiczne, które zapewniły czerwonej armji zwycięstwo w wojnie domowej.

HUBER HANS DR. — *Die staatsrechtliche Stellung des Generals in der Schweiz. Versuch einer Geschichte und Darstellung. Aarau 1928, Sauerländer. Str. 131. — C. B W. sygn. 113.121/II.*

W Szwajcarji konstytucyjne określenie pojęcia generał brzmi następująco: „Generałem nazywa się Wódz Naczelny związkowych sił wojskowych, zamianowany przez odpowiedni organ związkowy przy przyznaniu mu wyraźnie tytułu generała". Jak z tego widać: w Szwajcarji niema generałów i w Szwajcarji tytuł generała może (nie musi — bywali Naczelnymi Wodza-

mi i pułkownicy) mieć tylko naczelny wódz sił związkowych. Sprawa ta, w tak swoisty sposób ujęta, doprowadziła w czasie wojny światowej, gdy z racji pogotowia wojennego musiano zamianować „generała", do szeregu komplikacyj, świadczących o niejasności przepisu konstytucyjnego. Zarówno więc w czasie wojny światowej, jak zwłaszcza po wojnie, zagadnienie to odbiło się echem w fachowej prasie wojskowej, a nawet w politycznem życiu Szwajcarji. Otóż zagadnieniu temu poświęca Dr. Huber swą pracę, starając się w niej zbadać historyczne podłoże takiego postawienia sprawy w konstytucji szwajcarskiej. W rezultacie też ostatecznym dochodzi do wniosku, że ten przepis musi ulec zmianie, uwzględniającej dzisiejsze wymagania odnośnie podstaw prawnych naczelnych władz wojskowych.

Praca napisana jasno i z dużym aparatem naukowym.

Maskirowka artillerii i konnicy. Sbornik matierjałow. Moskwa, 1925, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. Str. 49. — C. B. W. sygn. 75.935/II.

Broszura ta jest rezultatem prac Wydziału Stacyj Doświadczalnych Kursów Inżynieryjnych, studjujących demaskujące właściwości artylerji w marszu i kawalerji na postoju. Prowadząc te studja, zajmowano się jednocześnie wyszukaniem środków, za pomocą których dałoby się usunąć właściwości demaskujące.

Praca składa się z 3 szkiców: I Maskowanie kolumn marszowych artylerji przed obserwacją powietrzną (okres zimowy); II Czaprak maskujący dla kawalerji; III Lekkie zasłony do maskowania.

PIECHOTA.

LIGNAU A. — *Piechota i chimija. Moskwa—Leningrad, 1928. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 180.—C. B. W. sygn. 77.469/II.*

Książka zawiera wiadomości z dziedziny wojny chemicznej, które mogą być potrzebne dowódcy oddziału piechoty, natomiast opuszcza zarówno zagadnienia dotyczące specjalnych służb (sanitarnej, weterynaryjnej i t. p.), jak również wielkich jednostek złożonych z różnych rodzajów broni.

Praca składa się z następujących rozdziałów: I. Bojowe środki trujące; II. Sposoby bojowego wykorzystania środków trujących; III. Znaczenie środków trujących dla piechoty; IV. Warunki wpływające na powodzenie ataku gazowego; V. Środki obrony przed atakiem gazowym; VI. Środki zapobiegawcze; VII. Środki ataku gazowego i ich taktyczne zastosowanie; VIII. Taktyka walki chemicznej: 1) Ogólne zasady; 2) Walka obronna; 3) Natarcie; 4) Marsz; 5) Postój; 6) Stosunek wzajemny piechoty i oddziałów chemicznych; 7) Zasady organizacji zaopatrzenia piechoty w sprzęt chemiczny.

KAWALERJA.

BRENKEN W., Mjr. — *Kavallerieverwendung nach den aus der Kriegsgeschichte zuziehenden Lehren. Berlin, 1928, Eisenschmidt. Str. 86. — C. B. W. sygn. 113.126/II.*

Autor jest wykładowcą w niemieckiej szkole kawaleryjskiej, a treść dzieła stanowią jego wykłady, wygłoszone w tej szkole w lecie r. 1927.

Autor przechodzi krótko najważniejsze przykłady z walk kawaleryjskich począwszy od XVII w. poprzez wojny fryderycjańskie, napoleońskie, wojnę krymską, włoską, północno-amerykańską, francusko-niemiecką i światową aż do wojny polsko-rosyjskiej i turecko-greckiej z r. 1922. — i na ich podstawie dochodzi do zdania, że we wszystkich wojnach kawalerja odpowiednio zorganizowana, trafnie użyta i dobrze prowadzona osiągnęła rezultaty poważne, niejednokrotnie rozstrzygające, wysuwa też z tego wniosek o nieprzemijającej wartości kawalerji.

Niemiecka krytyka przyjęła książkę życzliwie.

LOTNICTWO.

AGOKAS J. — *Wozdusznaja artillerija. Czast'pierwaja. Bombometanije. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 248. — C. B. W. sygn. 77.612/II.*

Pod pojęciem artylerji powietrznej autor rozumie środki walki stosowane przez lotnictwo, a więc zarówno artylerję właściwą (na sterowcach), jak karabiny maszynowe i rzucanie bomb. Część pierwsza jego pracy jest właśnie poświęcona zagadnieniu rzucania bomb. Składa się ona z 11 rozdziałów: I. Ogólne wiadomości z mechaniki; II. Wiadomości z teorji prawdopodobieństwa; III. Materjały wybuchowe; IV. Działanie niszczące bomb i pocisków lotniczych; V. Rzucanie bomb; VI. Przyrządy celownicze do rzucania bomb i pocisków lotniczych; VII. Błędy przy rzucaniu bomb; VII. Skuteczność rzucania bomb; IX. Część materjałowa; X. Przyrządy do wyszkolenia; XI. Poligon lotniczy.

ŁAWROW W.,—*Wozduszno chimiczeskaja oborona wojsk i tyła armii. S 12 schiemami. Moskwa—Leningrad, 1928 g. Nauczno-Tiechniczeskij Komitiet U. W. W. S. R.K.K.A. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury, Str. 107. — C B.W. sygn. 32.877/II.*

Książka Ławrowa poświęcona jest zagadnieniu operacyjnego zastosowania organizacji i kierownictwa obrony powietrzno - chemicznej wojsk i tyłów i opiera się na doświadczeniach wojny światowej, przeważnie z frontu zachodniego.

Składa się z sześciu rozdziałów, w których autor omawia: 1) cel, zadania i środki obrony powietrzno-chemicznej, cechy charakterystyczne jej organizacji i kierownictwa; 2) obronę wojsk na postoju i w marszu, obronę wąwozów, wojsk podczas walki i tyłów; 3) uzbrojenie przeciwlotnicze wojska, środki obrony powietrzno - chemicznej kawalerji, obserwację przeciwlotniczą, łączność i informowanie wojska, organizację kierownictwa obrony powietrzno-chemicznej w wojsku, 4) obronę powietrzno-chemiczną tyłów, objekty działania przeciwnika powietrznego, obronę końcowej stacji wyładunkowej; 5) obronę linij kolejowych i dróg, strefę obrony powietrzno-chemicznej tyłów, obserwację i łączność na tyłach; 6) plan zabezpieczenia operacyj armji, organizację kierownictwa obrony powietrzno-chemicznej armji, organizację obrony powietrzno-chemicznej w wojskach obcych.

Jako źródła do tej pracy posłużyły autorowi studja i regulaminy sowieckie i obce.

Celem jej jest wzbudzenie zainteresowania kwestją potrzebnych Z.S.S.R. środków i organizacji obrony powietrzno-chemicznej.

PROWADZENIE WOJNY I TAKTYKA

OGRODNIKOW F.—*Oczerki srawnitielnoj taktiki. Wypusk pierwyj. Razwiortywanije i nastupatielnyj boj w inostrannych armijach: 1) francuskoj, 2) giermanskoj, 3) polskoj. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 159.—C. B. W. sygn. 113.070/II.*

Jest to część pierwsza studjum z dziedziny taktyki porównawczej. Autor rozpatruje zagadnienia rozwinięcia do bitwy oraz walki w natarciu na podstawie regulaminów francuskich, niemieckich i polskich. Część druga obejmie te same zagadnienia na podstawie regulaminów angielskich, japońskich i rumuń-

skich. Mówiąc o zasadach rozwinięcia do bitwy autor przedstawia je na przykładach wielkich jednostek (dywizja i wyższe), natomiast zagadnienie natarcia potraktowane jest w zastosowaniu do oddziałów piechoty od plutonu do pułku, popartych przez inne rodzaje broni.

WIERCHOWSKIJ A.—*Osnowy naszej taktiki. Ogoń, maniowr i maskirowka. Moskwa, 1928, Wojennyj Wiestnik. Str. 247.—C. B. W. sygn. 77.229/II.*

Jest to pierwsza część pracy znanego sowieckiego pisarza wojskowego, poświęconej zagadnieniom taktyki dzisiejszej. Druga część, omawiająca sprawy dowodzenia i organizacji walki, znajduje się jeszcze w opracowaniu.

Zgodnie z metodą sowiecką, dążącą do jak najobfitszego uzasadnienia wywodów teoretycznych konkretnemi przykładami, autor opiera swój obraz taktyki na szczegółowych studjach wojen światowej, rosyjskiej domowej i rosyjsko-polskiej. Z 81 bitw, na które powołuje się autor—9 zaczerpniętych jest z dawnych wojen, 55 z wojny światowej na frontach rosyjskim i zachodnim oraz 17 z wojen polsko-sowieckiej i rosyjskiej domowej.

Książka składa się z 9 rozdziałów: I Zwalczanie ognia artylerji nieprzyjacielskiej; II Zwalczanie ognia piechoty nieprzyjacielskiej; III Wybór kierunku dla manewru; IV Ugrupowanie w czasie i przestrzeni sił przeznaczonych do natarcia; V Zasady uszykowania wszerz i wgłąb; VI Manewr jako sposób uchylenia się od natarcia nieprzyjacielskiego; VII Zwiady i wywiad; VIII Charakterystyka bitwy przyszłości.

Na końcu książki umieszczone są tablice, na których podano zasadnicze cyfry, dotyczące 35 z wymienionych w książce bitw. Tablice te zawierają: miejsce i datę bitwy, liczebność sił przeciwników, ilość sił przypadającą na 1 km frontu, szerokość frontu, przebieg walki i czas jej trwania, wynik.

CASTEX, *capitaine de vaisseau.—Questions d'etat-major. Principes d'organisation, fonctionnement. Paris, 1924, Fournier. 2 tomy str. XVIII, 664.—C. B. W. sygn. 25.101/II.*

Komandor Castex był wykładowcą francuskiej wyższej szkoły marynarki wojennej i szefem biura historycznego sztabu marynarki.

Dzieło jego stanowi studjum specjalne z zakresu historji wojny światowej i okresów przedwojennego oraz powojennego, poświęcone organizacji i funkcjonowaniu wyższych dowództw, sztabów i służb francuskiej marynarki wojennej, okręgów morskich i baz morskich, a zawierające materjał do wykładów autora w wyższej szkole marynarki wojennej (Ecole Supérieure de Marine).

I tom tej pracy (str. XVIII, 373) omawia zasady organizacji dowództwa, wywiad, rozkazodawstwo, życie wewnętrzne sztabu, historję organizacji francuskiego ministerjum marynarki od 1880 do 1924 r. ze szczególnem uwzględnieniem lat wojny światowej, organizację walki z łodziami podwodnemi od 1917 roku, zagadnienie kierownictwa wojny przed wojną i podczas wojny, funkcjonowanie oddziałów sztabu i służb. II tom (str. 374—664) poświęcony jest organizacji okręgów morskich, organizacji i funkcjonowaniu wyższego dowództwa granic morskich, dowództw marynarki, baz morskich, historji sztabu, służb morskich, sił zbrojnych, oraz roli, wpływowi i cechom wyszkolenia oficera służby sztabowej. Tom ten zawiera w aneksie: 1) organizację sztabu marynarki angielskiej i 2) dzieje organizacji sztabu generalnego armji francuskiej (krytyka zniesienia kierownictwa etapów i służb oraz stworzenia IV oddziałów w 1917 roku).

Praca oparta na źródłach urzędowych i na własnych bogatych spostrzeżeniach autora, zawiera teksty francuskich i niemieckich rozkazów operacyjnych, dekretów i innych dokumentów, szereg szkiców i tablic.

Autor podkreśla błędy organizacyjne i niedostateczny podział kompetencyj między sztabami a służbami, oraz stwierdza potrzebę reformy organizacji marynarki wojennej.

Fachowe to dzieło stanowi wartościowy przyczynek do historji francuskiej marynarki.

INŻYNIERJA, KOLEJE, SAPERZY.

AŁMAZOW A. i SIMONOW N. — *Sapiornaja rota. Moskwa-Leningrad, 1927 Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 344.— C. B. W. sygn. 77.142/II.*

Jest to podręcznik przeznaczony dla młodszych oficerów wojska sowieckiego (sriednij komsostaw) i zawierający zasadnicze wiadomości z zakresu różnych dziedzin służby saperskiej, potrzebne do wyszkolemia nie tylko właściwych saperów, lecz także technicznych jednostek w innych rodzajach broni.

Pierwszy dział książki poświęcony jest pracom z fortyfikacji polowej, które autorzy dzielą na 2 części, t. j. prace wykonywane przez samą piechotę oraz prace wymagające już użycia saperów. Dalsze działy omawiają: budowę dróg i mostów, maskowanie, służbę telefoniczną, ciesielstwo i kowalstwo w zastosowaniu do potrzeb wojennych, prace kamieniarsko-betoniarskie oraz minierstwo.

Die deutschen Eisenbahnen 1910 bis 1920 herausgegeben vom Reichsverkehrministerium. Mit 49 Abbildungen und einer Kartenbeilage. Berlin, 1923, Springer. Str. V, 409.—C. B. W. sygn. 112.915/III.

Wydawnictwo to stanowi urzędowe sprawozdanie z rozwoju niemieckich kolei w latach 1910-1920. Dotyczy też ono zarówno kolei prusko-hesskich, jak i państwowych, prywatnych i wąskotorowych kolei innych państw związkowych niemieckich. Jak wiadomo, na podstawie ustawy z dn. 30/4. 1920 przeszły wszystkie koleje niemieckie pod centralny zarząd państwa niemieckiego, co stanowi ogromną zmianę w stosunku do ustawy z dn. 15/4. 1871, na której podstawie każde z państw związkowych zarządzało samodzielnie swemi kolejami, a tylko podlegało centralnemu nadzorowi państwa ze względu na obronę kraju. Sprawozdanie obecne rozpada się na trzy części: a) okres od 1910 do sierpnia 1914, tj. do wybuchu wojny; b) okres od sierpnia 1914 do 11 listopada 1918, tj. do zawieszenia broni; c) okres od 11 listopada 1918 do 1920. Dla wojskowych celów przedstawia pierwszorzędną doniosłość sprawozdanie z okresu wojennego, a więc mówiące o dostosowaniu się kolei niemieckich do wymagań mobilizacyjnych (około 600 pociągów dziennie na zachodnim froncie), przesunięć wojsk, ruchu transportów materjałowych, przy zachowaniu służby odnośnie pasażerów cywilnych.

Rzeczowo obejmuje sprawozdanie następujące zagadnienia: 1) obszar kolei i budowa kolei; 2) Organizacja i zarząd; 3) Sprawy personalne; 4) Ruch i kierownictwo; 5) Sprawa taryf; 6) Uzupełnienie taboru; 7) Zagadnienia techniczne; 8) Sprawy finansowe; 9) Koleje prywatne; 10) Drobne koleje. W dodatku omawia sprawozdanie osobno kolejnictwo na terytorjum Alzacji i Lotaryngji.

KOCHANOW N.—*Inżeniernaja podgotowka gosudarstw k oboronie. Moskwa—Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 295.—C. B. W. sygn. 112.513/11.*

Autor, b. szef inżynierji jednej z jednostek rosyjskich, które w 1914 roku brały udział w działaniach pod Przemyślem, książkę swoją poświęca zagadnieniu inżynieryjnego przygotowania państw do obrony na podstawie doświadczeń wojny światowej i przykładów z niej, głównie na froncie wschodnim.

Praca ta, oparta na źródłach rosyjskich, francuskich i niemieckich, na własnych spostrzeżeniach autora i częściowo na regulaminach angielskich, składa się z następujących rozdziałów: I Etapy odbyte i drogowskazy na przyszłość; II-Inżynieryjne przygotowanie miast do wojny; III-Inżynieryjne przygotowanie terytorjum wewnętrznego; IV-Inżynieryjne przygotowanie stref pogranicznych; V-Najbliższe zadania.

Autor podkreśla trudność przygotowania inżynieryjnego do wojny państw, które brały udział w wojnie światowej i które nie posiadają dostatecznych zasobów, potrzebę kulturalnego podniesienia państwa dla osiągnięcia jego obronności, nierozdzielność frontu i tyłów, konieczność podporządkowania kierunku rozwoju techniki ogólnej wymaganiom inżynierji wojskowej, oraz wpływ właściwości Z. S. S. R. i jego warunków finansowych na odmienne postawienie w nim sprawy inżynieryjnego przygotowania obrony.
Jest to praca fachowa, zawierająca szereg danych technicznych.

PRAWO, POLITYKA, PUBLICYSTYKA I NAUKI SPOŁECZNE.

WEISS BERNHARD. Dr. — *Polizei und Politik. Berlin, 1928, Gersbach. Str. 160.—C. B. W. sygn. 112.826/II.*

Autor omawia w książce swej zarówno zasadnicze pojęcia policji, polityki policyjnej i politycznej policji, jak i historyczną rolę instytucji t.zw. politycznej policji. Oczywiście rola tej policji uwydatnia się w jej znaczeniu jako organu wewnętrznego bezpieczeństwa państwa, władzy i ładu społecznego, niemniej nie brak sposobności, gdzie działalność jej pokrywa się lub conajmniej styka z podobną akcją odpowiednich organów wojskowych. Autor rozważa więc wpływ polityki na policję i stanowisko, jakie jej członkowie winni zajmować w sprawach politycznych i partyjnych. Następnie omawia cel i zakres pracy politycznej policji, działalność jej w historycznym rozwoju, środki dyspozycyjne tej policji, metody jej pracy, stosunek policji do prasy, wreszcie międzypaństwowe stosunki i pracę policji politycznej.

SAFAROW G. — *Nacjonalnyj wopros i proletarjat. Pietrograd, 1922, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 202.—C. B. W. sygn. 75. 115/II.*

Autor stara się wykazać znaczenie, jakie dla ruchu rewolucyjnego proletarjatu posiada sprawa narodowościowa. Jednem z zasadniczych zadań rewolucji musi być umiejętne wyzyskanie ruchów wolnościowych narodów, dążących do wyzwolenia się od zależności bądź politycznej, bądź ekonomicznej.
Książka składa się z 3 części: I Co to jest naród? II Ucisk narodowy, kapitalizm i imperjalizm; III Proletarjat i zagadnienie narodowościowe.

KUN BELA. — *Komintern w rezolücjach. Moskwa, 1927, Izdatielstwo Kommunisticzeskogo uniwiersitieta im. J. M. Swierdłowa. Str. 242.—C. B. W. sygn. 77. 243/II.*

Książka zawiera statut międzynarodówki komunistycznej oraz uzupełniające i wyjaśniające go uchwały jej kongresów, zaopatrzone w komentarze byłego dyktatora węgierskiej republiki sowieckiej. Składa się ona z następujących rozdziałów: Wstęp; I Statut międzynarodówki komunistycznej; II Tezy o demokracji i dyktaturze; III Uchwały o roli partji komunistycznej w rewolucji proletarjackiej; IV Uchwały co do warunków przyjęcia do międzynarodówki komunistycznej; V Uchwały w sprawie agrarnej; VI Tezy w sprawie włościańskiej; VII Uchwały w kwestjach narodowościowej i kolonjalnej; VIII Ruch zawodowy, komitety fabryczne i trzecia międzynarodówka; IX Tezy o polityce R. K. P.; X Tezy w sprawie zagadnienia taktyki; XI Tezy co do organizacji partyj komunistycznych, o metodach ich pracy; XII O działalności propagandystycznej kominternu i jego sekcyj; XIII W sprawie bolszewizacji partyj kominternu.

JAGOW W. — *Sowriemiennyj anarcho-sindikalizm. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 168.*

Zadaniem książki jest przedstawienie stanu dzisiejszego t. j. powojennego anarcho-syndykalizmu. Ażeby jednak wyjaśnić jego stan obecny, autor

cofa się do czasów przedwojennych i daje zarys teorji anarcho-syndykalizmu wraz z przeobrażeniami, jakim ona ulegała. Ponieważ najwyższy swój rozwój anarcho-syndykalizm osiągnął we Francji, przeto francuskiej postaci tego ruchu poświęca Jagow najwięcej miejsca, przechodząc następnie do zobrazowania roli, jaką anarcho-syndykalizm odgrywa w ruchu robotniczym innych krajów.

Książka składa się ze wstępu i 10 rozdziałów: I Ogólne zasady teoretyczne anarcho-syndykalizmu; II Krytyka zasad i taktyki anarcho-syndykalizmu; III Ekonomiczne i polityczne przyczyny rozwoju anarcho-syndykalizmu; IV Rozłam wśród francuskich anarcho-syndykalistów; V Powszechna Konfederacja Pracy (Confédération Générale du Travail); VI Unitarna Powszechna Konfederacja (Confédération Unitaire Générale du Travail); VII Trzecia (anararcho-syndykalistyczna) konfederacja; VIII Współczesny anarcho-syndykalizm w europejskich i pozaeuropejskich krajach; IX Międzynarodówka anarchosyndykalistyczna; X Syndykaliści i Z. S. S. R.

EXNER FRANZ, *Prof. Dr. — Krieg und Kriminalität in Oesterreich. Mit einem Beitrag über die Kriminalität der Militärpersonen. Wien, 1927, Hölder-Richler-Tempsky. Str. XII, 219. — C. B. W. sygn. 112.453/II.*

Przy oparciu się na kryminalnej statystyce rozważa autor zagadnienie wpływu wojny na wzrost przestępczości. Autor rozważa przytem ten problem zarówno ze stanowiska indywidualistycznego, jak i socjalnego. Autor wskazuje też wzrost tej przestępczości, uwidaczniający się w oszustwach, paserstwie i przedewszystkiem w złodziejstwie, które wzrosło o 800%. Nie zadawalając się uwydatnieniem samych przejawów wzrostu przestępczości, omawia autor i przyczyny tego zjawiska. Wskazuje mianowicie, że wzrost przestępczości stoi w ścisłej łączności z wzrastającą nędzą materjalną, która matki pchnęła na ulicę, złodziejom ułatwiła wyzbywanie skradzionego materjału, a dzieci zdemoralizowała trybem życia rodziców. Porównania tego zjawiska wśród wszystkich krajów podciętych blokadą, a więc przedewszystkiem w Austrji, Niemczech, Turcji i Bułgarji z sytuacją państw Ententy wskazuje tak uderzającą różnicę na korzyść Ententy, że gdy w państwach centralnych nie starczyło więzień na pomieszczenie przestępców, to w Anglji trzeba było zamknąć kilka więzień z powodu braku przestępców.

Specjalny rozdział w opracowaniu prof. Lelewera omawia przestępczość wśród wojskowych. Autor, poruszający bardzo obszernie to zagadnienie, dochodzi do przeświadczenia, że jednak wojsko dość korzystnie odbija na tle ogólnego zdemoralizowania i że zachwianie się jego moralnej wartości wystąpiło dopiero w ostatnich chwilach wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu.

GURIEWICZ A. — *Zarożdienije i razwitije Kominterna. Wtoroje pierierabotannoje i dopołniennoje izdanije. Charkow, 1926, Izdatielstwo „Proletarij." Str. 280.— C. B. W. sygn. 77.242/II.*

Jest to dość wyczerpujący zarys historji powstania i działalności międzynarodówki komunistycznej. Autor stara się wykazać w swej pracy ciągłe, choć powolne przenikanie zasad leninizmu do poszczególnych partyj komunistycznych. Brakiem tego leninowskiego, realistycznego traktowania różnych zjawisk życia społecznego, tłumaczy Guriewicz znaczną część dotychczasowych niepowodzeń światowego ruchu komunistycznego.

Praca składa się z 5 rozdziałów: I Historyczne przygotowanie III międzynarodówki; II Pierwszy etap międzynarodówki komunistycznej; III Na przełomie; IV Taktyka wspólnego frontu z socjal-demokracją; V Doświadczenia roku 1923 i walka o zbolszewizowanie poszczególnych partyj komunistycznych. Dwie stabilizacje.

AJCHENWALD A. — *Sowietskaja ekonomika. Ekonomika i ekonomiczeskaja politika S. S. S. R. Izdanije wtoroje Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 368. — C. B. W. sygn. 76.975/II.*

Jest to przystępnie napisany zarys zasadniczych zagadnień gospodarki sowieckiej i odpowiadającej im polityki ekonomicznej. Praca ta zarówno pod względem zawartego w niej materjału, jak i jego ujęcia stoi, według zdania krytyki rosyjskiej, na wysokim poziomie. Składa się ona z krótkiej przedmowy napisanej przez Bucharina oraz 6 rozdziałów: I Etapy sojuszu robotniczo-włościańskiego i rozwój sowieckiej polityki ekonomicznej; II Przemysł Związku Sowieckiego; III Gospodarstwo wiejskie Związku Sowieckiego; IV Handel wewnętrzny i zagraniczny; V Finanse, obrót pieniężny i kredyt; VI Gospodarka sowiecka na drodze do socjalizmu.

Na końcu każdego rozdziału podana jest literatura, dotycząca poruszanych tam zagadnień.

HONNORAT, *sénateur. — La sécurité de la France. Paris, 1923, A. Costes. Str. 160.*

Książka francuskiego senatora i b. ministra Honnorat'a jest pracą polityczno-historyczną, poświęconą zagadnieniu bezpieczeństwa Francji na tle rokowań konferencji pokojowej 1919 roku oraz w okresie lat 1920—1923.

Oparta na źródłach urzędowych, zawiera teksty dokumentów, opinje i wnioski marszałka Focha, Clemenceau i innych.

Autor podkreśla trudności, jakie miała do zwalczenia francuska delegacja pokojowa, rolę Clemenceau podczas konferencji pokojowej i wrogi stosunek Stanów Zjednoczonych do traktatu wersalskiego. Stwierdza również, że niezałatwienie odrazu na początku sprawy bezpieczeństwa było błędem, który zaważył na losach świata, ponieważ uniemożliwił osiągnięcie prawdziwego pokoju.

Praca ta stanowi przyczynek miarodajny do historji konferencji pokojowej.

MOUSSET ALBERT. — *La France vue de l'étranger. Paris, 1926, Editions de l'Ile-de-France. Str. 222.*

Autor, dziennikarz francuski, od szeregu lat przebywał za granicą, gdzie miał możność zbliska obserwować placówki dyplomatyczne i ich metody.

Książka jego stanowi zbiór szkiców i uwag krytycznych, poświęconych porównaniu dyplomacji przedwojennej i powojennej, ze szczególnem uwzględnieniem stosunków panujących w dyplomacji francuskiej, oraz propagandzie francuskiej i niemieckiej podczas wojny światowej.

Pisana interesująco, choć nieco chaotycznie, zawiera dużo ciekawych szczegółów i pouczających wniosków. Stwierdzając zmniejszenie się roli dyplomacji oficjalnej i podkreślając błędy propagandy obu stron walczących, autor stara się dowieść, że państwa, w których załatwianie zagadnień polityki zagranicznej odbywa się w warunkach ciągłości logicznej, bynajmniej nie dążą do reorganizacji swej dyplomacji i propagandy.

Praca ta stanowi ciekawy przyczynek do charakterystyki dyplomacji czasu wojny i okresu powojennego.

FRIDLAND C.—*Lenin o wojnie i riewolucji. b. m., b. r. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 184. — C. B. W. sygn. 75. 110/II.*

Autor na podstawie pism Lenina daje obraz jego poglądów na istotę oraz praktyczne zadanie rewolucji i wojny. Przeprowadzając analogje pomiędzy Leninem a dawnemi działaczami rewolucyjnymi, Fridland wykazuje pewne podobieństwa pomiędzy nim a Blanqui oraz jakobinami, a z pośród tych zwłaszcza z Maratem.

Na końcu książki podane są w załącznikach następujące rozprawy Lenina:

1) „Europejska rewolucja i europejska reakcja" (artykuł z gazety „Proletarij")

2) „Zadania lewych zimmerwaldczyków w szwajcarskiej socjal- demokracji“ (drukowane w czasopiśmie „Proletarskaja Riewolucja“)
3) „Marksizm i powstanie“ (list do centralnego komitetu rosyjskiej socjal-demokratycznej partji robotniczej).

LANDAU L. — *Inostrannyj kapitał w doriewolucjonnoj Rossii i w S. S. S. R. Moskwa—Leningrad, 1925, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 58.—C. B. W. sygn. 75.986/I.*

Broszura poświęcona jest zagadnieniu koncesyj zagranicznych w życiu gospodarczem Z. S. S. R. Dając ogólny obraz stanu gospodarki narodowej w tej postaci, w jakiej rząd sowiecki oddziedziczył ją po starym ustroju, oraz tego co z niej ocalało po wojnie domowej, autor omawia rolę kapitału zagranicznego w dawnej Rosji oraz formy w jakich byłby pożądany jego udział w rozwoju życia gospodarczego Związku Sowieckiego.

Praca składa się z 6 rozdziałów:

I Rola kapitału zagranicznego w rozwoju transportu i przemysłu Rosji przedrewolucyjnej; II Zrujnowanie kraju podczas wojny i rewolucji; III Sukcesy nowej polityki ekonomicznej; IV Zadania oczekujące życie gospodarcze Z. S. S. R. w latach najbliższych; V Kapitał zagraniczny w Z. S. S. R.; VI Sukcesy polityki koncesyjnej w trzechleciu 1921—1924.

Naszi zapadnyje sosiedi. Kratkij politiko-ekonomiczeskij sprawocznik. Moskwa. 1928, Wojennyj Wiestnik. Str. 253.—C. B. W. sygn. 77.630/II.

Książka zawiera ważniejsze wiadomości z dziedziny ustroju politycznego i społecznego oraz zagadnień gospodarczych państw sąsiadujących z zachodu ze Związkiem Sowieckim. Jest to praca zbiorowa wykonana przez Seiferta, Kolesinskiego, Mazałowa i Uzara. Autorzy omawiają tutaj Polskę. Rumunję, Litwę, Łotwę, Estonję i Finlandję, rozpatrując je według następujących działów: I Terytorjum, granice i ludność; II Ustrój polityczny; III Ustrój administracyjny; IV Klasa robotnicza; V Włościaństwo; VI Kwestja narodowościowa; VII Gospodarka narodowa. Najwięcej miejsca zajmuje i najlepiej jest opracowana część poświęcona Polsce.

ANSCHÜTZ GERHARD, *Dr.—Die Verfassung des Deutschen Reiches vom 11 August 1919. Berlin, 1928, Stilke. Str.X. 453.—C. B. W. sygn. 113.212/I.*

Wydawnictwo to stanowi obszerny i gruntowny komentarz do nowej republikańskiej konstytucji niemieckiej. Obszerny wstęp wprowadza w przebieg obrad nad konstytucją (mimo zasadniczych kontrowersyj trwały tylko od 20 stycznia do 11 sierpnia 1919) oraz zapoznaje czytelnika z ogólnemi zasadami prawnemi, stanowiącemi podstawę tej konstytucji. Zarówno treść samej konstytucji, jak dołączony do niej komentarz wskazują na dwie zasadnicze cechy tej ustawy, a mianowicie na bezwzględną demokratyczność (naród jednak a nie parlament—jest źródłem władzy: Die Staatsgewalt geht vom Volke aus) i działalność zwarciej zespalającą dotychczasowe części państwa niemieckiego, co się uwidacznia zarówno w postanowieniach dotyczących wewnętrznej organizacji państwa (§ art. 18), jak i w jednolitym systemie szkolnym (art. 146).

TIUTIUNNIK J.—*Pod flagom diemokratii i nacjonalizma. Charkow, 1924, Izdatielstwo „Czerwona Zbroja“. Str. 52.—C. B. W. sygn. 75.605/II.*

Autorem tej broszury jest znany ataman petlurowski, a później dowódca ukraińskich oddziałów partyzanckich, na czele których usiłował jesienią 1921 r. wywołać powstanie na Ukrainie Sowieckiej. Akcja ta zakończyła się porażką powstańców. Tiutiunnik wycofał się do Polski, a wkrótce, uzyskawszy amnestję od rządu sowieckiego, powrócił na Ukrainę. Należy on do tej

grupy nacjonalistów ukraińskich, dawnych stronników Petlury, którzy w okresie ukrainofilskiej polityki rządu sowieckiego pogodzili się z ustrojem sowieckim.

Broszura Tiutiunnika jest paszkwilem o położeniu Ukraińców pod panowaniem polskiem oraz o emigracji ukraińskiej. Składa się ona ze wstępu, napisanego przez Lubczenkę, oraz z 7 rozdziałów: I Pod hypnozą wielkomocarstwowych marzeń; II W pańskiej niewoli; III Z życia politycznego wojska polskiego; IV Wymierający ugodowcy; V Bawarsko-białocerkiewski faszyzm (mowa o piśmie „Ukraiński Kozak" organie stronników Wasyla Habsburga); VI Perspektywy rewolucji w zachodniej Ukrainie; VII Zachodnio-ukraińska emigracja polityczna.

DENVIGNES, *gén.—La guerre ou la paix. Ce que j'ai vu et entendu en Allemagne. Préface de André Michelin. Paris, 1927, Jules Tallandier. Str. 320.—C.B.W sygn. 112.150/I.*

Generał Denvignes spędził 6 lat w Niemczech powojennych.

Wspomnienia swoje z tego pobytu, podczas którego stykał się z niemcami z różnych sfer i orjentacyj politycznych, poświęca charakterystyce społeczeństwa niemieckiego doby obecnej, zastanawiając się dłużej na panujących tam poglądach na przyczyny wojny światowej i sprawę odpowiedzialności za jej wywołanie, na sprawę kierownictwa wojny w latach 1914—1918 i na powody zawieszenia broni w listopadzie 1918 roku (rola Hindenburga i Ludendorffa), oraz na wojnę chemiczną.

Pomimo pewne różnice, zachodzące w poglądach na te sprawy między prawicą a lewicą niemiecką, autor stwierdza, że nie znalazł niemca, który uznałby Niemcy za wyłącznie odpowiedzialne za wywołanie wojny lub za pobite na wojnie, oraz że wszyscy niemcy usprawiedliwiają wojnę chemiczną, następnie podkreśla skutki ubiegłej wojny i konieczność przygotowania obrony państwa, przestrzega przed zbytnim pośpiechem w kierunku rozbrojenia i wzywa europejczyków do połączenia się przeciwko Wschodowi.

Praca gen. Denvignes, oparta zarówno na spostrzeżeniach autora, jak i na literaturze niemieckiej, stanowi ciekawy przyczynek do charakterystyki umysłowości niemieckiej i prądów, nurtujących powojenne społeczeństwo niemieckie.

HISTORJA POLITYCZNA.

RECOULY RAYMOND. — *La Troisième République. — Paris, 1927 Hachette. Str. 335.*

Jest to praca polityczno-historyczna, poświęcona wewnętrznej i zagranicznej polityce Francji w okresie trzeciej republiki (od wojny francusko-pruskiej 1870 — 1871 roku do ostatnich czasów) i roli jej w układzie sił politycznych Europy oraz w polityce międzynarodowej w ciągu czterdziestolecia, które poprzedziło wojnę światową, podczas wojny 1914 — 1918 roku i po wojnie.

Autor podkreśla skutki błędów polityki drugiego cesarstwa i przeciwstawia jej racjonalną, ostrożną i konsekwentną politykę trzeciej republiki, dzięki której Anglja i Belgja w 1914 roku stają przy boku Francji, a Włochy i Rumunja po okresie zachowania neutralności przyłączają się do Koalicji. Stara się również osłabić zarzut zaniedbania przez republikę przygotowania wojska.

KsiążkS podaje obfitą bibljografję przedmiotu.

BENEŠ EDWARD — *Der Aufstand der Nationen. Der Weltkrieg und die Tschechoslovakische Revolution Berlin, 1928, Cassirer—Verlag. Str. XI. 755.*

Beneš, najbliższy współpracownik Masaryka na obczyźnie, a od r. 1918 bez przerwy czechosłowacki minister spraw zagranicznych — opisuje swe

przeżycia i prace w czasie wojny światowej. Treść pamiętnika, dzięki roli, jaką Beneš w tym okresie odegrał — stała się obszernemi dziejami walki politycznej Czechów i Słowaków o uzyskanie niepodległości, dzięki zaś filozoficznemu ujęciu zagadnień przekształciła się w obszerny historjozoficzny traktat na temat walki idei, jakie się w przebiegu wojny uwydatniły.

Książka naprawdę głęboka, wysoce moralna i pierwszorzędnej wartości historycznej. Autor przedstawia w niej zarówno to, co i jak działo się w kraju, oraz to, co, początkowo garstka, potem coraz szersze kręgi osób zdziałać musiały, aby sprawę drobną, wewnętrzno-austrjacką, przetworzyć w opinji decydujących kół obu półkuli w sprawę międzynarodową, nie tylko z przekonania, ale i uczuciowo przez pierwszorzędne osobistości polityczne popieraną. Zarówno jednostek ideologja, jak kół całych poglądy, jak powikłane interesy międzynarodowe stanowią podstawę, na której tle zobrazowanie wysiłków o niepodległość czechosłowacką wyraziście występuje. Beneš nie ogranicza się zresztą do samej historji, lecz odmalowuje teraźniejszość i wykreśla główne linje przyszłego rozwoju czechosłowackiej polityki państwowej Książka godna przeczytania, przestudjowania i głębokiego rozważenia. Książka Beneša składa się z 20 rozdziałów, a mianowicie: I — Moje przygotowanie do wojny i rewolucji; II — Początki naszego sprzysiężenia; III — Powstanie i organizacja „mafji"; IV — Moja druga podróż do Szwajcarji, uwięzienie członków „mafji", ucieczka na obczyznę; V — Paryż i Londyn jako środowiska naszej działalności rewolucyjnej; VI — Propaganda naszej rewolucji; VII — Nasza działalność w sprawie jeńców i własnego wojska; VIII — Ofensywa pokojowa państw centralnych; IX — Włochy w wojnie światowej i Czechosłowacy, udział Stanów Zjednoczonych w wojnie, rewolucja rosyjska; X — Organizacja wojska czechosłowackiego we Francji, zabiegi o stworzenie wojska we Włoszech; XI — Przedwczesne próby pokojowe, układy Austrji w sprawie odrębnego pokoju; XII — Przedwczesne próby pokojowe, zabiegi koalicji o odrębny pokój z Austrją; XIII — Nowe gwarancje naszego zwycięstwa, rozbudowa, organizacja i bojowa działalność naszego wojska we Francji i Włoszech; XIV — Tryumf idei narodowej samodzielności i rozstrzygnięcie w sprawie losu Austrji; XV — Układy w sprawie przewiezienia naszego wojska z Rosji do Francji i uznanie naszej samodzielności politycznej; XVI — Zabiegi o uznanie naszej samodzielności przez Anglję, deklaracja angielska z 9 sierpnia 1918, uznanie samodzielności przez Japonję; XVII — Proklamowanie samodzielności czechosłowackiej, pierwszy prąd czechosłowacki; XVIII — Połączenie zagranicznej działalności rewolucyjnej z krajową, upadek Austrji i przewrót w Pradze; XIX — Czechosłowacja podpisuje warunki zawieszenia broni, pierwsze walki dyplomatyczne o nasze granice, koniec rewolucji poza krajam; XX — Idea przewodnia wojny światowej i nasza walka o niepodległość.

IZZET PASCHA, *Marschall — Denkwürdigkeiten. Ein kritischer Beitrag zur Kriegs-Schuldfrage. Leipzig, 1928, Koehler. Str. 309.—C.B.W. sygn. 113. 127/II.*

Mimo wojskowego charakteru autora—pamiętniki są dziełem nawskroś politycznem i to nawet w tych momentach, w których poruszają sprawy wojskowe. Zresztą podtytuł pamiętników mówi o jego tendencjach politycznych. Poza tem pamiętniki są pisane bardzo osobiście, nie unikając załatwiania porachunków z przeciwnikami politycznymi. W rozdziale pierwszym przebiega autor te międzynarodowe zagadnienia XIX w., które nagromadziły materjał palny dla wybuchu wojny światowej. W drugim rozdziale przedstawia stanowisko wewnętrzne i zewnętrzne Turcji w odniesieniu do problemów polityki europejskiej. W trzecim rozdziale omawia politykę Turcji oraz przebieg wypadków między r. 1908 a 1912. W czwartym rozdziale szeroko przedstawia przebieg wojny bałkańskiej i współczesne jej wewnętrzne przeobrażenia tureckie. W następnych rozdziałach rozważa bieg wypadków poprzedzających wojnę i formułuje swe stanowisko wobec t.zw. autorstwa wojny światowej, że Ententa pragnęła wojny, że jednak sprawcą wojny była tylko Austrja i że Niemcy pragnęły uniknąć wojny.

W ostatnich rozdziałach omawia przystąpienie Turcji do wojny i uznawszy, że Turcja winna była zachować neutralność, wskazuje głównych autorów tego — jego zdaniem — zgubnego dla kraju aktu.

BRERETON C. B., *major. — Tales of three campaigns. London, 1926, Selwyn and Blount. Str. XI, 290.*

Autor podczas wojny światowej był dowódcą jednej z formacyj nowozelandskich (t. zw. kompanji Nelsona).

Książka jego jest monografją taktyczno-historyczną o działaniach i roli nowozelandczyków w obronie kanału suezkiego, w kampanji dardanelskiej i na froncie zachodnim (w rejonie Armentières-Fromelles i nad Somme'ą).

LE CHEVALIER, *gén.—Les bois d'oeuvre pendant la guerre. <Histoire économique et sociale de la guerre mondiale. Série française. La guerre et l'industrie française. — Publication de la Dotation Carnegie >. Paris, 1927, Les Presses Universitaires de France. Str. XII, 196. — C. B. W. sygn. 112.309/II.*

Książka gen. Le Chevalier stanowi pracę specjalną z zakresu historji wojny światowej, poświęconą sprawie drzewa budulcowego i przetworów drzewnych we Francji podczas wojny w porównaniu ze stanem przedwojennym pod względem produkcji, konsumcji, importu i eksportu, sprawie wyzyskania drzewa dla celów wojskowych oraz organizacji i funkcjonowaniu zaopatrzenia w nie zarówno francuskich, jak i sprzymierzonych wojsk na froncie zachodnim.

Autor podaje liczne dane statystyczne, omawia powojenny stan lasów francuskich w strefie działań wojennych i na tyłach, oraz stwierdza, że Amerykanie wyzyskali doświadczenia francuskiej gospodarki drzewnej z czasów wojny światowej.

Praca ta wchodzi w skład cyklu wydawnictw fundacji Carnegie'go, poświęconych ekonomicznej i społecznej historji wojny światowej (serja francuska).

DITTE, *gén.—Calais (1914—1918). Paris, 1924, L. Fournier. Str. 210.*

Generał Ditte podczas wojny światowej zajmował stanowisko gubernatora wojennego Calais.

Książka jego zawiera oparty na wspomnieniach osobistych opis przeżyć miasta Calais w ciągu lat 1914—1918, stosunków autora, jako gubernatora wojennego, z władzami wojsk angielskich i belgijskich, które miały tu swoją podstawę, stosunków panujących między wojskiem a mieszkańcami miasta oraz zarządzeń mających na celu zaopatrzenie miasta, obronę przeciwko nieprzyjacielskim siłom morskim, przeciwdziałanie bombardowaniu miasta i ochronę przed jego skutkami.

Autor podaje wykaz i mapę bombardowań.

CRÉHANGE ANDRÉ. — *Chômage et placement <Histoire économique et sociale de la guerre mondiale Série française. La guerre et le travail. — Publication de la Dotation Carnegie>. Paris, 1927, Les Presses Universitaires de France. Str. XII, 128.—C. B. W. sygn. 112. 310/II.*

Jest to praca ekonomiczno-historyczna, poświęcona wysiłkowi Francji w kierunku załagodzenia kryzysu gospodarczego, który został wywołany podczas wojny światowej zmobilizowaniem młodych i silnych pracowników. Zawiera szereg danych statystycznych z różnych okresów wojny oraz teksty odpowiednich zarządzeń rządu francuskiego.

Książka ta wchodzi w skład cyklu wydawnictw fundacji Carnegie'go, poświęconych ekonomicznej i społecznej historji wojny światowej (serja francuska).

Mémoires de Edward Grey, vicomte de Fallodon, ministre des affaires étrangères de Grande Bretagne. <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1927, Payot. Str. 597. — C. B. W. sygn. 111. 942/II.

Książka ta jest tłumaczeniem z angielskiego pamiętników b. ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanji Edwarda Greya, obejmujących 25-letni okres jego działalności (1892—1916 r). i poświęconych głównym momentom europejskiej polityki przedwojennej (Trójprzymierze i dzieje Trójporozumienia, sprawa Agadiru w 1911 r., sprawy bałkańskie od aneksji Bośni i Hercegowiny), kryzysowi 1914 r., posunięciom dyplomacji Ententy podczas wojny światowej i stanowisku Stanów Zjednoczonych podczas wojny.

Praca ta oparta jest zarówno na wspomnieniach i spostrzeżeniach autora, jak i na angielskich oraz obcych źródłach urzędowych i nieurzędowych.

Autor postawił sobie za cel dać możliwie prawdziwy opis wypadków, który ułatwiłby zrozumienie przyczyn wojny i uniknięcie większej jeszcze katastrofy w przyszłości, chociaż z góry się zastrzega, że wyrażone przez niego poglądy stanowią punkt widzenia angielski, przy uwzględnieniu również opinij obcych. Daje rzeczową ocenę polityki Koalicji i jej przeciwników, przytaczając szereg dokumentów dyplomatycznych i enuncjacyj na poparcie swych wywodów. Dochodzi do wniosku, że wojna światowa była nieuniknionym skutkiem powszechnego zbrojenia się Europy w obawie przed wzrastającą potęgą militarną Niemiec.

Pamiętniki te stanowią wartościowy przyczynek do politycznej historji wojny światowej i okresu ją poprzedzającego.

AMANN GUSTAV — *Sun Yatsens Vermächtnis. Geschichte der chinesischen Revolution. Berlin, 1928, Vowinckel. Str. XXVI, 271. — C. B. W. sygn. 113.154/II*

Autor był osobistym przyjacielem dra Sun Yat Sena, narodowego bohatera Chin, a po śmierci jego (12. 3. 1925) pozostał w gronie jego najbliższej rodziny, przyjaciół i wykonawców politycznego testamentu dra Sun Yat Sena. Autor zajmuje w swej książce stanowisko objektywnego, obserwatora, nie wypowiada swego sądu, lecz tylko na podstawie długoletniego stykania się bezpośrednio z zagadnieniami rewolucji chińskiej opisuje jej przebieg z możliwie największą dokładnością. Wypadki też ostatniego piętnastolecia chińskiego przesuwają się przed oczami czytelnika w całej nagości. Wszystkie osobistości wybitniejsze z drem Sun Yat Senem na czele, ich programy, drogi realizacji występują wyraziście — dając rozległy obraz tych dziejów, tem więcej interesujący, że oparty na gruntownej znajomości właściwości chińskiego terenu, cywilizacji, stosunków politycznych oraz psychiki ludności. Liczne fotografje ilustrują książkę.

DE KERCHOVE DE DENTERGHEM CHARLES, *comte, secrétaire général de la Commission Belge d'Enquête sur les violations aux règles du droit degens. — L'industrie belge pendant l'occupation allemande 1914—1918 <Histoire économique et sociale de la guerre mondiale, Série belge. — Publication de la Dotation Carnegie>. Paris, 1927, Les Presses Universitaires de France. Str. XIII, 311. — C.B.W. sygn. 112.332/I.*

Hrabia de Kerchove de Denterghem, sekretarz generalny belgijskiej komisji śledczej w sprawach pogwałcenia przepisów prawa międzynarodowego, swoją pracę ekonomiczną z zakresu historji wojny światowej poświęca dziejom eksploatacji przemysłu belgijskiego przez okupantów niemieckich w ciągu lat 1914—1918, wyzyskiwaniu tego przemysłu dla niemieckich celów wojskowych, oraz niemieckim zarządzeniom rekwizycyjnym w okupowanej Belgji.

Autor oparł swoją pracę na urzędowych źródłach belgijskich i niemieckich i podaje w niej tłumaczone teksty dokumentów niemieckich.

Stwierdza, że eksploatacja przemysłu belgijskiego przez Niemców, która była racjonalną od 1914 do 1916 roku, stała się rabunkową w latach 1916—1918, t. j. od czasu objęcia kierownictwa wojny przez Hindenburga i Luden-

dorffa, pociągając za sobą zrujnowanie warsztatów pracy i wyczerpanie fizyczne oraz zmniejszenie wydajności ludności belgijskiej.

Praca ta wchodzi w skład serji belgijskiej cyklu wydawnictw fundacji Carnegie'go, poświęconych gospodarczej i społecznej historji wojny światowej.

CHOLLET G.—*Saint-Mihiel pendant l'occupation allemande 1914 — 1918. Nancy, 1926, Société d'Impression typographique. Str. XV, 664.*

Jest to monografja historyczna, poświęcona przeżyciom miasta Saint-Mihiel w Lotaryngji podczas okupacji niemieckiej od 1914 do 1918 roku.

Autor jej, proboszcz parafji św. Szczepana w Saint-Mihiel, opierał się na własnych wspomnieniach i spostrzeżeniach oraz na dokumentach i informacjach, zebranych na miejscu.

Praca ta, napisana bardzo żywo i uwzględniająca najdrobniejsze szczegóły z życia i cierpień Saint-Mihiel pod okupacją, miała posłużyć za temat do tezy doktorskiej, za pomocą której autor chciał wykazać na podstawie faktów naglącą potrzebę prowadzenia nadal przez trybunał w Hadze ograniczenia okrucieństw wojennych.

Książka podaje bardzo liczne dokumenty, zdjęcia fotograficzne oraz mapę.

WORONOWICZ R. (redaktor). — *Zielonaja Kniga. Istorja Krestjanskago dwiženija w Czernomorskoj gubierniji. Praga, 1921, Izdanije Czernomorskoj Kriestjanskoj Dielegacii. Str. 166 i 1 mapka. — C. B. W. sygn. 75.253/II.*

Podczas rosyjskiej wojny domowej oprócz 2 zasadniczych przeciwników, t. j. białych i czerwonych, wystąpił jeszcze trzeci czynnik — t. zw. zieloni. Byli to włościanie, mieszkańcy terenów działań wojennych, którzy doprowadzeni do rozpaczy ustawicznemi rekwizycjami, mobilizacjami oraz grabieżami zarówno białych jak i czerwonych, chwycili za oręż w celach samoobrony. Ruch ten, który szybko rozprzestrzenił się na wszystkich frontach wojny domowej, zapoczątkowany został w r. 1918 w Czarnomorskiej gubernji, t. j. w północnej części czarnomorskiego wybrzeża Kaukazu. Ludność tamtejsza, pomimo nader różnorodnego składu etnicznego (Rosjanie, Ormianie, Gruzini, Czerkiesi, Estończycy, Mołdawianie i Grecy), wystąpiła prawie jednomyślnie w obronie swego mienia i życia. Kierownictwo ruchu spoczywało przeważnie w rękach socjal-rewolucjonistów, do których liczby należy również Woronowicz. Jako członek centralnego komitetu powstańczego, miał on możność zebrania dość obfitego materjału w postaci odezw, rozkazów, artykułów z gazet miejscowych, opowiadań uczestników i swiadków przedstawianych wydarzeń i t. d., który zawiera „Zielona Księga". Znajduje się tutaj 87 dokumentów ugrupowanych w 6 następujących działach: I. Gubernja Czarnomorska pod władzą Dienikina; II. Zjazd delegatów włościan czarnomorskich w listopadzie 1919 r.; III. Wystąpienie włościan czarnomorskich w styczniu 1920 r.; IV. Nadzwyczajny zjazd w Soczi w lutym 1920r.; V. Najście armji gen. Szkuro; VI. Przyjście bolszewików.

Każdy rozdział poprzedzony jest krótkim wstępem Woronowicza, zawierającym ogólny zarys przedstawianych wypadków. Znaczną część dokumentów zaopatrzył on w przypisy.

CAŁYKKATY ACHMED. — *Bor'ba za wolu gor Kawkaza. Praga, 1928 Str. 27. — C.B.W. sygn. 77.361/II.*

W roku zeszłym, w pięćdziesiątą rocznicę powstania górali kaukaskich przeciw panowaniu rosyjskiemu, odbyła się w Pradze, staraniem Ludowej Partji Wolnych Górali Kaukazu, akademja, na której jeden z działaczy osetyńskich Achmed Całykkaty wygłosił mowę o przyczynach i przebiegu tego powstania. W akademji wzięli udział oprócz górali Ormianie, Gruzini, Tatarzy, Rosjanie, Ukraińcy, Białorusini i Czesi, których przedstawiciele wygłosili również przemówienia, podane w streszczeniach na końcu broszury.

DRUNIN W. — *Polsza, Rossija i S. S. S. R. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 219. — C.B.W. sygn. 77.245/II.*

Jest to zarys stosunków polsko-rosyjskich od zarania dziejów do przewrotu majowego 1926 r. włącznie, ujęty z punktu widzenia materjalizmu historycznego.

Książka zawiera kilka ciekawych myśli, dotyczących próby wytłumaczenia szeregu zjawisk z historji Polski czynnikami ekonomicznemi, na które dotąd zbyt mało zwracano uwagi. Razi natomiast w niej ignorancja historyczna autora (ewentualnie tendencyjne przekręcanie przezeń faktów) oraz zbytnie upraszczanie zjawisk.

Marksizm jest dla Drunina jedynym kluczem do zrozumienia ukształtowania się stosunków między Polską a Rosją i dalszego ich rozwoju.

Książka składa się z dwóch części: pierwsza omawia okres od czasów najdawniejszych do chwili, kiedy w Polsce zaczął wytwarzać się proletarjat, a druga okres od wytwarzania się proletarjatu do chwili obecnej.

Część pierwsza zawiera następujące rozdziały: I. Piastowska Polska i Ruś Kijowska; II. Epoka feodalizmu na Rusi, w Polsce i Litwie; III. Wojna inflancka, stabilizacja ustroju szlacheckiego w Polsce i bezkrólewie moskiewskie; IV. Polska, Ukraina i Moskwa w XVIII w.; V. Kapitalizm handlowy w państwie moskiewskiem Hipertrofja feodalizmu w Polsce i jej rozbiory; VI. Polska ujarzmiona.

Część druga: I. Polski kapitalizm. Burżuazja i proletarjat w Polsce; II. 1904 — 1905 r. w Polsce. Okres reakcji; III. Polska w czasie wojny światowej; IV. Stosunki sowiecko-polskie; V. Polska „wyzwolona"; VI. Przewrót piłsudczyków.

Książkę poprzedza wstęp znanego komunisty polskiego Feliksa Kona.

KALININ J. — *Russkaja Wandieja. Moskwa — Leningrad, 1926, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 359.—C.B.W. sygn. 113.119/II.*

Jest to szereg szkiców z historji rosyjskiej wojny domowej w latach 1918 — 1919 na południowym froncie. Autor, pułkownik korpusu sądowego, przebył wojnę domową jako prokurator dońskiego sądu wojskowego. Wspomnienia jego, pisane bardzo żywo, zawierają mnóstwo ciekawego materjału częściowo anegdotycznego charakteru. Rzucają one ponure światło na białe formacje i ich stosunek do ludności. Można im jednak postawić dwa dość ważne zarzuty. Pierwszy: Kalinin z racji swego zawodu stykał się w pierwszym rzędzie ze wszelkiemi nadużyciami, których działo się mnóstwo zarówno w dońskiej, jak i denikinowskiej armji, zwłaszcza na tyłach. Z frontem, gdzie skupiły się najbardziej ideowe żywioły, autor prawie się nie stykał. Drugi: autor wkrótce po wojnie domowej powrócił do Rosji sowieckiej i tam pisał swą książkę, to też ażeby zrehabilitować się ze swej służby u białych, nie szczędzi czarnych kolorów przy ich odmalowywaniu, czasami nawet zupełnie wyraźnie przebija tendencja wysługiwania się nowej władzy.

AWAŁOW Z. — *Niezawisimost' Gruzii w mieżdunarodnoj politikie 1918 — 1921 gg. Pariż, 1924. Str. 318. — C.B.W. sygn. 75.247/II.*

Znany działacz gruziński, profesor prawa międzynarodowego i były senator rosyjski, ks. Awałow rozpatruje w swej pracy zagadnienie 3-letniej niepodległości Gruzji (1918—1921) Nie jest to historja polityczna tego trzechlecia Gruzji, lecz raczej wspomnienia autora, który w większości przedstawianych przez siebie wypadków brał czynny i wybitny udział.

STIEKŁOW J. — *Michail Aleksandrowicz Bakunin. Jego żizń i diejatielnost' 1814—1876. 4 tomy, T. I 1814—1861. Moskwa, 1926, Izdatielstwo Kommunisticzeskoj Akadiemii. Str. 564; t. II Pieriechodnyj pieriod 1861 — 1868. Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, Str. 448. t. III Bakunin w internacjonale 1868 — 1870, Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, Str, 550,*

t. IV Raskol w internacjonale 1870 — 1876. Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 502.

Jest to najobszerniejsza, za wyjątkiem nieco już przestarzałej i chaotycznie napisanej pracy anarchisty austrjackiego dr. Nettlaua, monografja znanego rosyjskiego działacza rewolucyjnego, jednego z twórców I międzynarodówki — Bakunina. Autor, chociaż jako komunista różni się znacznie co do poglądów z anarchistą Bakuninem, jest jednak w swej pracy dość objektywny, oddając sprawiedliwość wielkiej roli Bakunina w rosyjskim ruchu rewolucyjnym. Stiekłow wykorzystał cały materjał archiwalny, dawniej w przeważnej części niedostępny (np. akty. „III wydziału własnej kancelarji J. C. Mości").

Tom I składa się z 4 części: I. Młodość Bakunina; II. Bakunin za granicą; III. Udział w rewolucji 1848 — 1849; IV. Pobyt w więzieniu i na zesłaniu.

Tom II: I. Bakunin w Londynie; II. Bakunin i polskie powstanie (ciekawe rozdziały o wzajemnych stosunkach polskich i rosyjskich rewolucjonistów oraz o próbie Bakunina wzięcia czynnego udziału w powstaniu polskim [wyprawa Łapińskiego]); III. Okres przygotowawczy.

Tom III: I. Tajny związek; II. Światopogląd Bakunina; III. Pierwsze starcia z opozycjonistami; IV. Sprawa Nieczajewa.

Tom IV: I. Bakunin i wojna francusko-niemiecka; II. Kampanja anarchistów przeciwko międzynarodówce; III. Rozłam w międzynarodówce; IV. Na schyłku.

Narrative of events connected with the loss of H. M. S. Hampshire on 5-th June 1916.—London, 1926, His Majesty's Stationery Office. Str. 28.

Jest to urzędowy opis okoliczności, w jakich zginął okręt angielski „Hampshire", z lordem Kitchenerem na pokładzie, w dniu 5 czerwca 1916 roku.

Opis ten na rozkaz króla został przedstawiony parlamentowi przez admiralicję angielską.

GRIMM E. D., *profiessor. — Sbornik dogoworow i drugich dokumientow po istorii mieždunarodnych otnoszenij na D. Wostokie (1842—1925 gg). Moskwa, 1927 g., Izdanije Instituta Wostokowiedienija. Str. 218.III.—C.B.W. sygn. 112.809/II.*

Jest to polityczno-historyczna publikacja sowieckiego instytutu studjów nad Wschodem, dotycząca polityki międzynarodowej na Dalekim Wschodzie (w Chinach) w okresie czasu od 1842 do 1925 roku.

Składa się ze studjum profesora Grimma (str. 3 — 44) oraz ze zbioru 94 dokumentów (układów, not dyplomatycznych, protokułów, manifestów, deklaracyj, raportów, wyjątków z traktatu wersalskiego), w czem 8 dokumentów z okresy wojny światowej.

Studjum prof. Grimma, poświęcone analizie zdobyczy ekonomicznych i praw politycznych mocarstw europejskich, Stanów Zjednoczonych Północnej Ameryki i Japonji w Chinach, dzieli się na następujące rozdziały i paragrafy: I—„Prawa" cudzoziemców w Chinach: § 1. Prawa nabyte przez mocarstwa obce w Chinach dla swych poddanych i obywateli; § 2. Prawa nabyte w Chinach przez mocarstwa obce, jako takie; II — Rzut oka na historję stosunków międzynarodowych na Dalekim Wschodzie: § 1. Rozwój stosunków międzynarodowych na Dalekim Wschodzie od początku XIX stulecia do 1894/5 roku; § 2. Od wojny japońsko-chińskiej do pokoju w Portsmouth (1894 — 1905 r.); § 3. Od pokoju w Portsmouth do ostatnich czasów.

Wywody swoje profesor Grimm oparł zarówno na przytoczonych w zbiorze dokumentach, jak i na pracach rosyjskich i obcych.

Stara się wykazać niesłuszność i jednostronny charakter uprawnień mocarstw obcych w Chinach, dążenie tych mocarstw do zupełnego podboju ekonomicznego i politycznego państwa Chińskiego, podkreśla korzyści wyciągnięte przez Japonję w tem państwie podczas wojny światowej dzięki odwróce-

niu się w owym czasie uwagi innych mocarstw od Chin, oraz wpływ polityki sowieckiej na dążenia Chin do zrzucenia obcego jarzma i do samodzielnego rozwoju.

Książka ta stanowi ciekawy przyczynek do dziejów polityki międzynarodowej w Chinach z uwagi na przytoczone w niej mało znane dokumenty, pomimo ich tendencyjne oświetlenie.

VAN LANGENHOVE F., *professeur à l'université de Bruxelles.—L'action du gouvernement belge en matière économique pendant la guerre <Histoire économique et sociale de la guerre mondiale. Série belge.—Publication de la Dotation Carnegie>. Paris, 1927, Les Presses Universitaires de France. Str. XII, 271. — C.B.W. sygn. 112.308/II.*

Autor, profesor uniwersytetu brukselskiego, książkę swoją poświęca działalności ustawodawczej i administracyjnej rządu belgijskiego w dziedzinie gospodarczej podczas wojny światowej.

Omawia zarówno zarządzenia rządu na terytorjum belgijskiem w ciągu pierwszych 3 miesięcy wojny, mające na celu zapobieganie kryzysowi finansowemu i zapewnienie zaopatrzenia kraju, jak i działalność tegoż rządu na emigracji (w Le Havre), od końca października 1914 roku do zawieszenia broni, w zakresie materjalnej i moralnej pomocy emigrantom belgijskim, organizacji ich pracy na obczyźnie, konserwacji i naprawy uratowanego od Niemców belgijskiego taboru kolejowego, organizacji transportów morskich dla zaopatrzenia wojska i kraju, pomocy ludności belgijskiej pod okupacją niemiecką i zbierania w tym celu funduszów.

Praca ta, oparta na urzędowych źródłach belgijskich, podaje teksty dokumentów.

Autor podkreśla trudności, napotykane przez rząd belgijski w tej działalności, która na emigracji zwłaszcza miała charakter głównie przygotowawczy w kierunku opracowania planów i projektów na razie niewykonalnych, oraz łączność duchowa między Belgją okupowaną a czynnikami belgijskiemi po drugiej stronie frontu.

Książka ta wchodzi w skład serji belgijskiej cyklu wydawnictw fundacji Carnegie'go, poświęconych gospodarczej i społecznej historji wojny światowej.

LLOYD E. M. H. — *Experiments in State control at the War Office and the Ministry of Food <Economic and social history of the world war. British series.—Publications of the Carnegie Endowment for International Peace>. Oxford—London, 1924, Clarendon Press—Humphrey Milford. Str. XXIV, 460. — C. B. W. sygn. 110.438/II.*

Autor podczas wojny światowej był kolejno wyższym urzędnikiem wydziału surowców angielskiego ministerjum wojny oraz sekretarzem ministerjum aprowizacji.

Książka jego stanowi studjum organizacyjno-gospodarcze z zakresu historji wojny światowej, poświęcone próbom i doświadczeniom rządowej kontroli gospodarczej, stosowanej przez ministerjum wojny oraz przez ministerjum aprowizacji Wielkiej Brytanji podczas wojny w dziedzinie zaopatrzenia w żywność i w manufakturę.

Oparta jest zarówno na doświadczeniu własnem autora, jak i na dostępnych mu źródłach urzędowych. Podaje dokumenty, dane statystyczne i wykresy.

Z przytoczonych w książce przykładów kontroli gospodarczej, wykonywanej przez powyższe dwa ministerja, autor wyciąga wnioski, co do ogólnych zasad organizacji gospodarczej podczas wojny. Poddając krytyce metody, które były stosowane, ale przyznając ingerencji rządowej w życie gospodarcze państwa pewne dodatnie strony podczas ubiegłej wojny, autor podkreśla potrzebę osiągnięcia podobnych warunków solidarności również w czasie pokoju.

Praca ta wchodzi w skład serji angielskiej cyklu wydawnictw fundacji Carnegie'go, poświęconych gospodarczej i społecznej historji wojny światowej Składa się z cztetech części i 30 rozdziałów, oraz z indeksu zagadnień.

SAZONOW S., *ancien ministre des affaires étrangères de Russie.—Les années fatales. Souvenirs (1910—1916) <Collection de memoires, études, et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1927, Payot. Str. 344. — C.B.W. sygn. 112.336/II.*

Autor od 1910 do 1916 roku był rosyjskim ministrem spraw zagranicznych, poczem z powodu choroby opuścił to stanowisko, po przewrocie zaś 1917 roku przebywał na emigracji, gdzie zmarł w 1928 roku.

Książka zawiera wspomnienia osobiste Sazonowa, poświęcone wydarzeniom europejskiej polityki międzynarodowej w okresie lat 1910 — 1916, ze szczególnem uwzględnieniem kierowanej wówczas przez niego rosyjskiej polityki zagranicznej, wewnętrznym stosunkom rosyjskim w pierwszych 2-ch latach wojny, sprawie polskiej podczas wojny światowej, oraz ocenie sytuacji, wytworzonej przez traktat wersalski.

Nie poprzestając na własnych wspomnieniach i spostrzeżeniach, autor czerpał również z publikacyj dokumentów niemieckich, austrjackich, angielskich i francuskich, oraz z pamiętników i prac autorów rosyjskich i obcych. Przytacza teksty dokumentów, enuncjacyj oraz swoich rozmów z Mikołajem II, Wilhelmem II, mężami stanu i dyplomatami. Zastrzega się, że nie dysponując na emigracji żadnemi oryginalnemi dokumentami rosyjskiemi, daje ocenę osobistą wydarzeniom, których zbyt blisko sam się znajdował.

W sprawie odpowiedzialności za wojnę podkreśla wysiłki Rosji i sprzymierzeńców jej w kierunku zażegnania konfliktu 1914 roku; stara się uwydatnić swoje zasługi i przedstawić siebie jako liberała, krytykującego przedwojenną politykę rosyjską w stosunku do Polski i będącego autorem projektu autonomji Polski w 1916 roku, natomiast poddaje ostrej i nie popartej dowodami krytyce politykę niepodległej Polski względem „rdzennie rosyjskich" jej ziem wschodnich i względem Litwy, której stanowisko w sprawie Wileńszczyzny uznaje za słuszne.

HISTORJA WOJENNA.

BUBNOW A., KAMIENIEW S. i EIDEMAN R. (*Redaktorzy*)—*Grażdanskaja wojna 1918—1921. 2 tomy. Moskwa, 1928, Wojennyj Wiestnik. T. I—Bojewaja żizń krasnoj armii, Str. 374: T. II — Wojennoje iskusstwo krasnoj armii, Str. 419.— C.B.W. sygn. 112.922[III.*

Jest to praca zbiorowa złożona z szeregu artykułów nader różnej wartości, przedstawiających walki toczone przez czerwone armje w czasie wojny domowej (t. I) oraz zagadnienia organizacyjne i taktyczne (t. II).

Tom I składa się ze wstępu pióra Bubnowa, charakteryzującego dziejowe znaczenie rosyjskiej wojny domowej oraz jej specyficzne właściwości. Dalej idą następujące prace: W. Zatonskij—Początki czerwonej armji; A. Kamienskij — Od Zagłębia Donieckiego do Carycyna; Żłoba — Od Niewinomyskiej do Carycyna; A. B. — Historja jednego sztabu partyzanckiego; N. Kotow — Jedno z powstań ukraińskich 1918 r; J. Szczadienko — Grigorjewszyzna (fragment z walk sowieckich z atamanem ukraińskim Grigorjewym); S. Urickij — Między Odesą a Nikołajewem; S. Budionnyj — Z historji czerwonej kawalerji; I. Kutiakow — Pierwsza wyprawa na Uralsk; W. Szorin — Walka o Ural; F. Nowickij — W walce z Kołczakiem; Eiche — 5 armja w walce o Zachodnią Syberję; Kuzmin — Walka o północ; W. Jegorjew — Z życia zachodniej zasłony (służba oddziałów sowieckich obsadzających linję demarkacyjną po pokoju brzeskim); Fabricius i Trawinskij — Dwie zdrady (przejście na stronę białych flotyli sowieckiej na jeziorze Czudskiem, dowo-

dzonej przez byłego oficera marynarki Nielidowa oraz pułku partyzanckiego Bułak-Bałachowicza); S. Wiencow — Bohaterski rok; S. Mieżeninow — Walka o Kijów w końcu 1919 r.; Gaj — III korpus kawalerji pod Grodnem; S. Kakurin — Moment przypadkowości w wojnie domowej; K. Stucka i S. Bielickij — Kachowka; Germanowicz — Wypad na Tiup-Dżankoj; W. Triandofiłow — Perekopska operacja czerwonej armji; S. Urickij — Czerwony Kronsztad pod władzą wrogów rewolucji.

Tom II rozpoczyna wstęp, napisany przez b. szefa sowieckiego sztabu generalnego Kamieniewa, w którym daje on ogólną charakterystykę warunków, w jakich tworzyła się czerwona armja, oraz wynikających stąd jej charakterystycznych właściwości. Następnie idą: F. Nikonow — Główne momenty organizacji czerwonej armji; N. Mowczin — Uzupełnianie czerwonej armji w 1918 — 1921 r; N. Jefimow — Dowództwo czerwonej armji; A. Hieronimus — Zasadnicze etapy rozwoju partyjno-politycznego aparatu czerwonej armji w 1918 — 1921 r.; F. Blumental — Praca partyjno-polityczna podczas wojny domowej 1918 — 1921 r.; R. Ciffer — Piechota w wojnie domowej; I. Kosogow — Taktyka wielkich mas kawalerji w epoce wojny domowej; P. Stasiewicz — Flotyle rzeczne i flota morska w wojnie domowej: R Ciffer — Znaczenie doświadczenia wojny domowej w dziedzinie taktyki; A. Wolpe — Pościg w wojnie domowej; N. Kotow — Taktyka powstań chłopskich; N. Briuchanow — Zaopatrywanie w żywność czerwonej armji i floty; Barskij, Nikulin, Zielencow — Rola kolei żelaznych w wojnie domowej 1918 — 1921 r; A. Wolpe — Przemysł wojskowy w wojnie domowej; S. Bielickij — O studjowaniu doświadczenia wojny domowej 1918—1921 r.

GELMERSEN P. W.—*Opieracii na zapadnych tieatrach <Bor'ba flota protiw bieriega w mirowuju wojnu. Pod riedakcijej i s wwiedienijem B. B. Żerwe Tom I>. Leningrad, 1927 g., po Woj.—Morskoj Akadiemii R. K. K. A—R. I. O. W.—Morskich sił R. K. K. A Str. XXXIV, 310.—C B.W. sygn. 112.665/II.*

Jest to praca operacyjno-historyczna, poświęcona działaniom flot wojennych przeciwko wybrzeżom na zachodnich teatrach operacyjnych podczas wojny światowej i stanowiąca tom I cyklu prac sowieckiej Wojskowej Akademji Morskiej pod ogólnym tytułem „Operacje floty przeciwko wybrzeżom podczas wojny światowej".

Książka składa się ze wstępu i 2-ch części: I — *Ostrzeliwanie wybrzeży* (ostrzeliwanie portów angielskich: Yarmouth 3 listopada 1914 r., Lovestoft i Yarmouth 25 kwietnia 1916 r., Hartlepool, Whitby i Scarborough 16 grudnia 1916 r., ostrzeliwanie wybrzeża flandryjskiego i organizacja jego obrony, ostrzeliwanie Warny i Dedeagaczu 6 października 1915 r. oraz umocnień dardanelskich jesienią i zimą 1915 r., artyleryjskie uzbrojenie Dardaneli, organizacja dowództwa, bombardowania zewnętrznych fortów dardanelskich 9 i 25 lutego oraz 18 marca 1915 r.), II — *Operacje desantowe* (operacja gallipolijska, lądowanie 25 kwietnia 1915 r., pierwsza, druga i trzecia bitwa pod Kritia, strata 3-ch okrętów angielskich, lądowanie pod Suwlą, ewakuacja półwyspu galipolijskiego, walka floty przeciwko umocnieniom brzegowym, zamierzone desanty angielskie na wybrzeże flandryjskie w 1915 i 1917 r.), oraz rozdziału poświęconego morskim transportom wojskowym i ich znaczeniu dla Anglji podczas wojny światowej.

Praca ta, oparta na szeregu urzędowych i nieurzędowych źródeł angielskich, niemieckich oraz rosyjskich, zawiera O. de B. sił morskich, dane co do uzbrojenia artyleryjskiego umocnień brzegowych i 27 mapek.

Celem jej jest wyzyskanie doświadczeń wojny światowej dla obrony granic morskich Z.S.S.R.

Przedstawia na ogół rzeczowe ujęcie zagadnienia strategji morskiej podczas wojny światowej.

NADIEŻNYJ D. — *Boi 10 piech. diwizii pod Łuckom w ijulie 1916 goda (4 schiemy) <Wojenno-Istoriczeskaja Bibliotieka. Wypusk 14>. Leningrad, 1926 g., Sztab R. K. K. A. Uprawlenije po issledowaniju i ispolzowaniju opyta wojn. Izda-*

nije Woj. Tipografii Uprawlienija Dielami N. K. W. M. i R. W. S. S. S. R. Str. 69.— C.B.W. sygn. 35.862/11.II.

Autor, jako generał rosyjski, w 1916 roku był dowódcą 10 dywizji piechoty, obecnie znajduje się w służbie sowieckiej.

Jego praca taktyczno-historyczna poświęcona jest walkom 10 dywizji piechoty rosyjskiej w lipcu 1916 roku w rejonie Łucka, na froncie 11 armji rosyjskiej, a mianowicie: 1) natarciu dywizji, w ramach V korpusu, dnia 16 lipca pod wsią Gubin i 2) sforsowaniu rzeki Styru 20 lipca 1916 r. przez 10 dywizję, przydzieloną do XXXII korpusu. Zawiera omówienie sytuacji na froncie 11 armji i korpusów, przygotowań do natarcia, składu sił walczących, planów i zarządzeń dowódców dywizji i korpusów, poszczególnych faz działań jednostek do pułków włącznie, ocenę działań i krytykę dowódców.

Oparta na rosyjskich źródłach urzędowych i opracowaniach, oraz na wspomnieniach osobistych autora, z powołaniem się na książkę niemieckiego generała Schwarte „Der Grosse Krieg 1914 — 1918", podaje szereg tekstów rozkazów armji, korpusów i 10 dywizji, wykazy strat w ludziach i zużyciu amunicji, meldunki, O. de B. i 4 szkice.

Celem jej jest umożliwienie bardziej prawidłowej oceny faktów na podstawie licznych szczegółów, nie uwzględnionych w urzędowych dokumentach, a autorowi wiadomych.

Książka stanowi miarodajny przyczynek do historji działań rosyjskich pod Łuckiem w lipcu 1916 roku.

MODIENOW J. — *Dwienadcataja diwizija na polskom frontie. Wospominanija uczastnika. <Bibliotieka Krasnoarmiejca>. Moskwa — Leningrad, 1928. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 40. — C. B. W. sygn. 35.914/II.*

Jest to broszurka popularna, zawierająca wspomnienia osobiste uczestnika walk 12 dywizji strzelców bolszewickich, o działaniach jej na froncie polskim w lipcu i sierpniu 1920 roku z zadaniem obejścia wojsk polskich od północy i odcięcia ich od morza, skąd miała nadejść rzekomo pomoc Anglji. Omawia przybycie dywizji na front polski, przełamanie frontu, marsz na Grodno, zdobycie Łomży, ofensywę w głąb Polski i odwrót, oraz daje obraz nastrojów bolszewiekiego wojska. Zawiera 4 szkice.

O charakterze raczej agitacyjnym, nie przedstawia wartości historycznej.

KLUJEW L. — *Kamyszinskaja opieracja 10-oj Krasnoj armii. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 54 i 3 szkice. — C.B.W. sygn. 36.101/II.*

Jest to studjum operacyjne, napisane przez byłego dowódcę 10 armji sowieckiej. Przedstawia on walki toczone przez jego armję w lipcu 1919 r. po odwrocie od Carycyna, zdobytego przez białych, na linję Kamyszyna. Tutaj 10 armja broniła przed dienikinowską kaukaską armją, dowodzoną przez gen. Wrangla, dróg prowadzących do środkowego biegu Wołgi. Piechota 10 sowieckiej armji była tak wyczerpana i zdemoralizowana dotychczasowemi niepowodzeniami, że nie mogła stawić energiczniejszego oporu, to też powstrzymanie ofensywy białych jest dziełem korpusu kawalerji Budionnego.

Studjum Klujewa, oparte na materjałach archiwalnych, zostało przygotowane do druku, podobnie jak praca Eichego, przez wydział naukowo-regulaminowy sztabu sowieckiego.

MIGAŁOWSKIJ K. — *Krasnyj fłot w graždanskoj wojnie. Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 80 — C.B W. sygn. 35.941/I.*

Broszura Migałowskiego poświęcona jest historji tworzenia się wojennej floty sowieckiej z resztek dawnej rosyjskiej floty oraz roli, jaką odegrała ona w wojnie domowej. Na początku autor omawia pokrótce udział mary-

narzy w rosyjskim ruchu rewolucyjnym, następnie przechodzi do przedstawienia t. zw. morskiej wyprawy lodowej, t. j. przepłynięcia w marcu 1918 r. floty bałtyckiej z Helsingforsu, któremu zagrażało zajęcie przez Niemców do Kronstadtu. Dalej idzie obraz zatopienia znacznej części floty czarnomorskiej przez jej załogi, aby okręty te nie wpadły w ręce niemieckie. Właściwe działania wojenne floty w czasie rosyjskiej wojny domowej omawiają rozdziały, poświęcone akcji zaimprowizowanych przez bolszewików eskadr na morzach Kaspijskiem i Azowskiem oraz flotyl rzecznych na Wołdze, Północnej Dźwinie, Dnieprze (wojna z Polską) oraz na jeziorze Onezkiem.

MENZEL E. — *Le déblocus d'Anvers. Préface de M. Frans van Kalken. Paris, 1928, Berger-Levrault. Str. XXIII, 100.— C.B.W. sygn. 112.386/II.*

Autor, b. szef oddziału belgijskiego Sztabu Generalnego, członek Paryskiego Towarzystwa Historycznego, poświęca swoją książkę okolicznościom, które pociągnęły za sobą upadek twierdzy Antwerpji i nieudanie się t. zw. „wyścigu do morza" na froncie zachodnim jesienią 1914 r.

Przyczyny tych wydarzeń widzi on w braku skoordynowanej akcji politycznej i wojskowej u sprzymierzonych, zwłaszcza w rozbieżności poglądów naczelnych dowództw angielskiego, belgijskiego i francuskiego na rolę armji belgijskiej oraz na potrzebę wysłania korpusu ekspedycyjnego z pomocą Antwerpji i w zbytniej ufności Anglików i Francuzów w niemożności zdobycia tej twierdzy, wskutek czego pomoc okazała się spóźnioną, a Niemcom umożliwiony został dostęp do wybrzeża morskiego. Wykazuje też, że Niemcy zbyt wielkie znaczenie przypisują obronie Antwerpji, jako unieruchamiającej znaczne siły niemieckie, oraz że utrata twierdzy nie została wynagrodzona nawet przez zwycięski udział ewakuowanych z niej wojsk belgijskich w obronie nad Yserą.

Studjum to, oparte na belgijskich źródłach urzędowych i na pracach angielskich, holenderskich oraz niemieckich, stanowi ciekawy przyczynek do dziejów upadku Antwerpji.

Histoire de la nation française. Tome VIII. Histoire militaire et navale. 2-e volume. De la Constituante au Directoire, par le gén. Mangin. Du Directoire à la guerre de 1914, par le maréchal Franchet d'Esperey. La guerre de 1914—1918, par Gabriel Hanotaux. Paris, 1927, Plon. Str. 635. — C.B.W. sygn. 110.263/III.

Jest to zbiorowy zarys historyczny francuskich wojen lądowych i morskich od 1792 do 1918 r. włącznie, stanowiący 2-gi volumin VIII tomu historji Francji. Okres od Konstytuanty do Dyrektorjatu (str. 1 — 84) omówiony jest przez gen. Mangin'a, okres od Dyrektorjatu do 1914 roku (str. 85—498) przez marsz. Franchet d' Esperey'a, który porusza między innemi kryzys 1872 — 1914 r., wyprawy kolonjalne oraz ewolucję idei i materjału.

Autorem zarysu wojny światowej (str. 499—635) jest znany francuski badacz historji G. Hanotaux, który daje ogólną charakterystykę nastrojów francuskich i stanu wojska francuskiego w 1914 roku, poszczególnych okresów wojny, ewolucji materjalnej, taktycznej i organizacyjnej, podkreśla wzrastającą zależność polityki wojennej od polityki ogólnej, oraz stwierdza, że dopiero udoskonalenie materjału w 1918 roku umożliwiło racjonalną metodę oszczędzania i wspierania piechoty bez trwonienia amunicji.

Hanotaux dochodzi do wniosku, że wojna zaczepna nie popłaca, oraz podaje warunki, których przestrzeganie — zdaniem jego — zabezpieczyć powinno od wojny.

Praca ta, o charakterze popularnym, zawiera szereg ilustracyj i mapki.

BAŻARIEWSKIJ A.—*Mirowaja wajna 1914—1918 gg. Kampanija 1918 goda wo Francii i Bielgii. Tom I s 8 schiemami wnie tieksta. Tom II s 19 schiemami wnie tieksta. Moskwa—Leningrad, 1927 g., Wojennaja Akadiemija im. M. W. Frunze, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. 2 tomy: VI,266 i VI,235. str.—C.B.W. sygn. 112.351/II.*

Praca operacyjno-historyczna Bazariewskiego, wydana przez sowiecką Akademję Wojskową, poświęcona jest kampanji 1918 roku na froncie zachodnim od marcowej ofensywy niemieckiej do zawieszenia broni i demobilizacji włącznie.

I tom, zaczynający się od zarysu działań na froncie zachodnim do końca 1917 roku, składa się z następujących rozdziałów: 1) Rzut oka na teatr operacyj wojennych; 2) Siły zbrojne stron; 3) Sytuacja polityczna i gospodarcza obu stron. Plany kampanji; 4) Pierwsza ofensywa niemiecka. Zawiera wykaz 66 źródeł i 8 map.

II tom obejmuje następujące rozdziały: 1) Druga ofensywa niemiecka; 2) Trzecia ofensywa niemiecka (Druga bitwa nad Marną); 3) Wyparcie Niemców na pozycje wyjściowe z przed początku kampanji; 4) Decydująca ofensywa sprzymierzonych; 5) Upadek Niemiec. Zawieszenie broni. Demobilizacja. Ogólna konkluzja. Tom II zawiera 19 map

Każdy rozdział zaopatrzony jest w ocenę działań danego okresu i w komentarze autora.

Praca ta, oparta na źródłach francuskich, angielskich i niemieckich oraz na literaturze rosyjskiej, ma na celu dostarczenie słuchaczom sowieckiej Akademji Wojskowej dziejów ostatniego roku wojny światowej, wobec braku w państwach walczących oficjalnej historji tego okresu.

Autor podkreśla błędy niemieckiego naczelnego dowództwa i wyzyskanie wyczerpania Niemiec przez liczebnie oraz materjalnie coraz silniejsze wojska Ententy i stwierdza, że z wojny wyszły rozbite nie tylko Niemcy, lecz również Francja, że Anglja wskutek zjawienia się nowego, bardziej niebezpiecznego konkurenta, t. j. Stanów Zjednoczonych, nie osiągnęła swego celu, polegającego na dążeniu do wzbogacenia się na wojnie i zniszczenia swego głównego przeciwnika, oraz że Niemcy uczyniły podczas wojny wszystko, co było w ich mocy, a teraz szybko się odradzają.

Książka zawiera szereg danych statystycznych.

BACON REGINALD, *sir, vice-amiral. — Le scandale de la bataille du Jutland.-Traduit et annoté par André Cogniet, officier de marine en retraite chargé de la Section Historique de la marine. Avec 43 croquis dans le texte <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris 1928, Payot. 220 str.—C.B.W. sygn. 112.727/II.*

Jest to tłumaczone z angielskiego studjum operacyjno-historyczne viceadmirała sir Bacon'a, poświęcone bitwie morskiej pod Jutlandją w końcu maja 1916 r., będące ostrą krytyką oficjalnej angielskiej historji tej bitwy,

Składa się z przedmowy autora, przedmowy francuskiego tłumacza, oraz z następujących 3 części, obejmujących 12 rozdziałów: Część I — Rzeczy potrzebne dla należytego zrozumienia opisu bitwy: Rozdział 1. Zasadnicze i główne, 2. Nelson i jego epoka, 3. Okręty, działa, torpedy, pancerze, pociski, łodzie podwodne i miny podwodne, 4. Kilka zwykłych manewrów; Część II—Bitwa pod Jutlandją: 5. Opis ogólny bitwy, 6 Pierwsza faza—walka krążowników bojowych, 7. Druga faza, 8. Trzecia faza — walka flot pancerników, 9 Czwarta faza—noc, 10. Opowiadanie admiralicji; Część III — Skandal: 11. Geneza naszej książki, 12 Nasuwające się wciąż „gdyby". Na końcu książki znajdują się 4 aneksy: A. Uwagi o koncentracji floty krążowników bojowych, B. Uwagi dodatkowe o bitwie na Dogger Bank, C. Przejście floty niemieckiej w nocy poza flotę angielską, D. Wykaz strat flot angielskiej i niemieckiej.

Opierając się na urzędowych i półurzędowych źródłach angielskich i niemieckich, autor postawił sobie za cel ustalenie prawdy historycznej, zniekształconej w opisie bitwy jutlandakiej przez admiralicję angielską pod naciskiem lorda admiralicji admirała Beatty, ówczesnego dowódcy eskadry

krążowników, oraz oczyszczenie dowódcy floty angielskiej podczas bitwy jutlandzkiej admirała Jellicoe, admirałów Gordon Moore'a i Evan Thomas'a z niesłusznych zarzutów. Podkreśla więc błędy, popełnione przez admirała Beatty, który umożliwił wymknięcie się floty niemieckiej, nie zachowywał kontaktu swojej eskadry krążowników z resztą floty angielskiej i pozbawił dowódcę floty admirała Jellicoe najważniejszych informacyj. Podaje między innemi zestawienie przebiegu służby admirałów Jellicoe i Beatty, wypadające na niekorzyść tego ostatniego.

Rzeczowa i należycie udokumentowana praca ta stanowi wartościowy przyczynek do historji bitwy jutlandzkiej.

BOSE THILO, *Mjr. und* STENGER ALFRED, *Archivrat. — Das Marnedrama 1914. 2 Abschnitt des 3 Teiles. Der Ausgang der Schlacht. (Schlachten des Weltkrieges Bd. 25). Berlin, 1928, Stalling. Str. 239, 6 map.—C.B.W. sygn. 112.360/II*

Tytuł niezupełnie ściśle oddaje treść tomu, ta część bowiem obszernej pracy majora Bosse i radcy archiwalnego Stengera obejmuje tylko przebieg działań w dniu 8 i 9 września na froncie 2 i 3 armii, a więc armji gen. Bülowa i gen. Hausena Jak w poprzednich tomach, przedstawienie wypadków opiera się nie tylko na literaturze, pamiętnikach głównych dowódców i na aktach urzędowych, ale i na wspomnieniach, zeznaniach, notatkach i dziennikach niższych dowódców, podoficerów a nawet szeregowców Dzięki też temu rzucony obraz zyskuje na żywotności i różnorodności, a chociaż schodzi do szczegółów na pozór drobnych, nie zasłania całości rozgrywającego się dramatu. Oczywiście subjektywizm autorów, hamowany metodą pracy i treścią źródeł, musiał się uzewnętrznić, stało się to jednak tylko w tej postaci, że literacko silniej podkreślono sukcesy a stuszowano niepowodzenia, czem osiągnęli autorowie i pożądany efekt, że czytelnik, poddający się ujęciu autorów, tem silniej zaskoczony jest ostatecznym obrotem bitwy.

Dopiero w zakończeniu tomu przy ogólnej ocenie wypadków uchylili autorowie nieco zasłony, przyznając, że jednak rzekome niemieckie zwycięstwo—miało dobrze nadwyrężone podstawy, bo wielkim sukcesom w jednych punktach przeciwstawiały się na innych odcinkach poważne niepowodzenia. Ilustrację tej powagi sytuacji stanowią też krwawe straty Niemców, wynoszące około 20.000 rannych i zabitych szeregowców i podoficerów oraz kilkuset oficerów. Ostatecznie w szczegółach nowy w zasadniczym zrębie niezmieniony obraz bitwy nad Marną, pozostał w tem przedstawieniu po staremu wygraną silniejszego nerwami, a więc tego wodza, który w stosunku do przeciwnika posiadał do swej dyspozycji ten nadwyżkowy, a jeden z rozstrzygających czynników zwycięstwa. Nie błąd więc operacyjny, ani błąd taktyczny Bülowa, lecz istotny brak—spowodował klęskę Niemców.

BOËLLE *gén. — Le 4-e corps d'armée sur l'Ourcq. Paris, 1924, Berger-Levrault. Str. 46.*

Generał Boëlle w 1914 roku był dowódcą IV korpusu francuskiego.

Książka przedstawia wspomnienia osobiste autora, poświęcone udziałowi 7 i 61 dywizyj piechoty oraz artylerji IV korpusu w bitwie nad rzeką Ourcq w dniach 8 i 9 września 1914 roku na lewem skrzydle t. zw. armji paryskiej i w pościgu za armją gen v. Klucka.

Autor stwierdza, że IV korpus francuski byłby odniósł bardziej znaczny, a może nawet decydujący sukces, gdyby nie wysłanie jednej z trzech dywizyj tego korpusu na pomoc Anglikom, oraz że krytykowana przez niektórych obecność dowódców wśród swych wojsk w chwilach przełomowych konieczną była dla podtrzymania ducha żołnierza, jak tego dowiodła postawa 7 i 61 dywizyj pod naporem i ogniem wojsk niemieckich.

Wspomnienia te ukazały się w „Revue Militaire Générale" z lipca i sierpnia 1924 r.

EICHE G. — *Forsirowanije rieki Bieloj czastiami V armji wostocznogo fronta w ijunie 1919 goda. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 72 i 5 mapek.—C.B.W. sygn. 113.058/II.*

Jest to fragment z walk sowieckich z adm. Kołczakiem, a mianowicie kiedy oddziały kołczakowskie po nieudanej ofensywie w kierunku Wołgi zaczęły się wycofywać pod naporem przeciwnatarcia sowieckiego za Ural. Kołczakowcy próbowali kilkakrotnie zatrzymać swój odwrót na naturalnych linjach obronnych rzek Wiatki, Kamy, Białej i t. d. Usiłowania te jednak kończyły się niepowodzeniem, gdyż czerwonym każdorazowo udawało się sforsować linje tych rzek. Książka Eichego jest studjum operacyjnem, poświęconem przełamaniu przez 5 armję sowiecką, dowodzoną przez Tuchaczewskiego, oddziałów adm. Kołczaka, broniących się na linji rz. Białej.

Studjum to, przygotowane do druku przez wydział naukowo-regulaminowy Sztabu R. K. K. A., oparte jest na materjałach archiwalnych. Najważniejsze z tych materjałów autor przytacza, jako załączniki do swej pracy.

KUBANIN M. — *Machnowszczina. Leningrad, b. r., Priboj. Str. 227.*

Praca Kubanina, wydana przez Istpart (komisja dla historji partji komunistycznej i rewolucji listopadowej) poświęcona jest źródłowemu opracowaniu ruchu powstańczego chłopów ukraińskich, zwanego od nazwiska przywódcy ruchem machnowskim. Jest to pierwsze naukowe opracowanie sowieckie tego zagadnienia, które wraz z pracą anarchisty Arszinowa p. t. „Istorija machnowskogo dwiżenija" (Wojskowe Wiadomości Bibljograficzne t. III Nr. 3) daje dość dokładny obraz wypadków. Książka składa się z 9 rozdziałów: I Społeczno-ekonomiczne przesłanki ruchu machnowskiego; II Okres rewolucyjno-powstańczy; III Polityka agrarna Sowietów na Ukrainie w r. 1919 i ruch machnowski; IV Machno i Grigorjew; V Antysowiecki okres ruchu machnowskiego w r. 1919; VI „Wolny ustrój sowiecki" w praktyce; VII Sowiecka polityka agrarna na Ukrainie w r. 1920 i ruch machnowski; VIII Armja machnowska; IX Anarchiści w ruchu machnowskim.

RABEAU G. *ingénieur du génie maritime et* LAURENS A. *capitaine de frégate. — Les submersibles. Paris 1925, Armand Colin. Str. 214. — C.B.W. sygn. 110.174/II.*

Jest to studjum specjalne z zakresu historji wojny światowej, poświęcone technice i taktyce łodzi podwodnych, oraz zawierające opisy operacyj, w których one brały udział.

Część techniczną opracował inżynier francuskiej marynarki wojennej Rabeau. Autorem części taktycznej jest komandor-porucznik francuskiej marynarki Laurens, który podczas wojny światowej znajdował się w służbie wywiadowczej francuskiego głównego kierownictwa wojny podwodnej, a po wojnie został szefem biura historycznego sztabu marynarki wojennej.

W pracy tej, będącej odbiciem urzędowych opinij i informacyj francuskich co do wojny podwodnej, podkreślona jest różnica między francuskiemi a niemieckiemi koncepcjami w zakresie łodzi podwodnych.

Stanowi ona cenny przyczynek do historji wojny podwodnej.

MEHRING FRANZ — *Oczerki po istorii wojny i wojennogo iskusstwa. Moskwa, 1924, Krasnaja Now. Str. 388.—C.B. W. sygn. 113.069/II.*

Znany niemiecki marksista rewolucyjny, biograf Karola Marksa, Mehring napisał szereg ciekawych prac z dziedziny historji wojskowej, drukowanych bądź w tygodniku „Neue Zeit", bądź też w wydaniach książkowych. Prace te zostały zebrane i wydane w przekładzie rosyjskim, jako osobna książka. Składa się ona z następujących 8 rozpraw:

1 „Historja sztuki wojennej" (drukowana w „Neue Zeit" z r. 1908). Jest to sprawozdanie z pracy prof. Delbrücka „Geschichte der Kriegskunst

im Rahmen der politischen Geschichte", pisane z punktu widzenia materjalizmu historycznego.

II „Zagraniczna i wojskowa polityka Fryderyka Wielkiego" stanowią 2 rozdziały wyjęte z monografji Mehringa p. t. „Legenda Lessinga."

III „Jena i Tylża"; IV „Od Tylży do Taurogów"; V „Od Kalisza do Karlsbadu". Rozprawy te są rozdziałami, poświęconemi zagadnieniom wojskowym, a zaczerpniętemi z 3 książek Mehringa pod temi samemi tytułami, wydanych w r. 1913 w 100-ną rocznicę wojny o wyzwolenie Niemiec z pod panowania Napoleona.

VI „Milicja i stałe wojsko" — drukowane w „Neue Zeit" w r. 1913.

VII „Pokarm dla Molocha" — sprawozdanie z pracy Bleibtreuna p. t. „Wojsko", umieszczona w „Neue Zeit" z 1912 r.

VIII „Wojskowo-historyczne problematy" — szereg uwag syntetycznych o wojnach XVIII i XX wieków, które jakgdyby reasumują poprzednie rozprawy — drukowane były w „Neue Zeit" w 1915 r.

HAGOOD JOHNSON *general, Chief of Staff S.O.S.—The Services of supply. A memoir of the great war. With illustrations. Boston and New-York, 1927, Honghton Mifflin Company. Str. XVII,403.—C.B.W. sygn. 112.808/II.*

Książka ta zawiera wspomnienia osobiste b. szefa sztabu służby zaopatrzenia armji Stanów Zjednoczonych Północnej Ameryki, poświęcone organizacji, działalności i życiu wewnętrznemu tej służby podczas wojny światowej, oraz autobiografję autora.

Pracę swoją autor oparł na notatkach osobistych z omawianego okresu, na dokumentach urzędowych, których odpisy skrupulatnie przechowywał podczas wojny, oraz na spostrzeżeniach innych oficerów.

Książka podaje bardzo liczne teksty dokumentów wojskowych, fotografje oraz indeks alfabetyczny zagadnień i nazwisk osób wojskowych i cywilnych.

Napisana objektywnie, stanowi źródło miarodajne,

SZTEJFON B., *gien.-m.—Krizis dobrowolczestwa. Bielgrad, 1928 Str. 131.—C.B.W. sygn. 113.210/I.*

Autor tej książki, gen. Szteifon, był uczestnikiem rosyjskiej wojny domowej na froncie południowym. Brał on w niej udział w charakterze szefa sztabu 3 dywizji armji dienikinowskiej, następnie dowódcy Biełozierskiego pułku piechoty i wreszcie szefa sztabu korpusu gen. Bredowa, z którym w marcu 1920 r. przybył do Polski. Gen. Sztejfon opisuje te wypadki, których bądź był uczestnikiem, bądź świadkiem, to też wspomnienia jego, pisane bardzo żywo, a jednocześnie z dużą skromnością co do swej osoby, są cennym materjałem do historji rosyjskiej wojny domowej, a mianowicie do poznania życia bojowego armji dienikinowskiej.

Książka składa się ze wstępu i 12 rozdziałów: I Obrona zagłębia Donieckiego; II Powtórne zajęcie zagłębia Donieckiego; III Ofensywa na Charków; IV Charków; V Pułk armji ochotniczej; VI Dalsza ofensywa; VII Walki obronne; VIII Ofensywa na Kursk; IX System uzupełniania oddziałów; X Tworzenie nowych jednostek; XI Kijowski front; XII Czernihów.

DU PLESSIS J., *lieutenant de vaisseau.—Les grands dirigeables dans la paix et dans la guerre I. Leur passé, leur avenir, l'expérience du „Dixmude". II. Leur technique.—Paris, 1925—1926, Plon. 2 tomy: str. XXVI, 308 i 217.—C.B.W. sygn. 111 831/II.*

Autor, kapitan marynarki francuskiej i aeronauta, po wojnie był dowódcą sterowca „Dixmude".

Praca jego stanowi studjum teoretyczno-taktyczne i techniczne o sterowcach podczas wojny i w czasie pokoju, oparte na doświadczeniach wojny światowej i okresu powojennego. Składa się z 2-ch tomów.

W I tomie autor omawia doktrynę nawigacji powietrznej, użycie sterowców przez marynarkę, rolę sterowców jako broni morskiej, zadanie rozpoznawcze sterowców niemieckich w 1914 roku i ograniczenie ich użycia

następnie do bombardowania oraz obrony wybrzeży, użycie sterowców przez Ententę do ochrony transportów morskich łącznie z okrętami konwojującemi, oraz doświadczenia powojenne ze sterowcem „Dixmude“, zakończone katastrofą.

II tom poświęcony jest technice sterowców i budowie ich w Niemczech, Anglji i Francji przed wojną oraz podczas wojny światowej.

Autor, opierając się na własnem bogatem doświadczeniu, podkreśla konieczność budowy i organizacji floty wielkich sterowców.

Fachowa praca ta zawiera dane statystyczne, szczegóły techniczne, 110 rysunków i 2 fotografje.

DAMIDAUX, *cpt.—Combat au Maroc 1925—1926. Paris 1928, Levrault. Str XVI, 139.—C.B.W. sygn. 112.553/II.*

Uczestnik zwycięskich dla Francji i Hiszpanji walk marokańskich z Abd el Krimem, kpt. Damidaux — omawia przebieg ostatecznej kampanji z lat 1925/6. Autor, zajmujący stanowisko w sztabie gen. Dosse, doskonale zorjentowany w technicznej i taktycznej stronie tych walk, rozpatruje metody prowadzenia tej kampanji, oparte na niezwykle precyzyjnem przygotowaniu wszystkich szczegółów operacyj, oraz trudności, na jakie narażone były działania w tym specyficznym terenie. Autor oświetla też ustosunkowanie się do siebie obu sprzymierzeńców, t. j. wojsk francuskich i hiszpańskich oraz ich ścisłą współpracę. Autor uwydatnia wreszcie polityczną rolę, jaka w następstwie marokańskich stosunkach przypadła dowódcy wojsk francuskich.

ZELLER GASTON, *docteur ès lettres—L'organisation défensive des frontières du Nord et de l'Est au XVII siecle. Paris, 1928, Levrault. Str. 133 —C.B.W. sygn. 113.128/II.*

Wbrew naogół obowiązującemu zdaniu stara się autor zacieśnić pozycję naukową i państwową wielkiego inżyniera Francji Vaubana do roli zdolnego wykonawcy współczesnych idei.

Autor odmawia mu ojcostwa koncepcji, a nawet zasługi całkowitego wykonania sławnej barjery fortecznej. Autor określa Vaubana, jako człowieka w. XVII, a więc nie wybiegającego poza swoją epokę i jako tego, który narosłą około jego imienia sławą musi się podzielić z Louvois, a zwłaszcza z Ludwikiem XIV, który — jak wiadomo — zagadnieniem tem zajmował się samodzielnie i niezwykle żywo aż do swej śmierci.

Praca autora oparta jest nie tylko na bogatej literaturze, ale i na materjaach rękopiśmiennych, zaczerpniętych z francuskiego Archiwum Wojny.

RÓŻNE.

MOSER, *Gen.—Die Vorkriegszeit der Weltkrieg und der Zukunftskrieg im Augenwinkel der jüngeren uad der älteren deutschen Generation Berlin, 1928, Dob-Verlag. Str. 36.—C.B.W. sygn. 36.668/II.*

Broszura ta ma charakter polemiczny. Autor, znany pisarz niemiecki, występuje w niej ostro przeciw zbyt jednostronnemu stanowisku młodej generacji wojskowych pisarzy niemieckich (Hesse, Soldau, Jünger, Rabenau i t. d.), którzy, obok poważnych zarzutów odnośnie szeregu taktycznych posunięć niemieckich wodzów, poddali ostrej krytyce zasadnicze podstawy wyszkolenia przedwojennego wojska niemieckiego. Autor występuje więc w obronie takich zasad, jak niezbędność posiadania gruntownej wiedzy dla celów wojny i prowadzenia wojska i jak znaczenie osoby i właściwości wodza naczelnego dla poziomu operacyj. Uznając słuszność szeregu szczegółów podniesionych przez młodych pisarzy, uważa jednak zespół zagadnień przez nich na czoło wysuwanych za problemy pożyteczne, wymagające uwzględnienia przy wyszkoleniu lub wychowaniu wojska, ale za wartości drugorzędne.

nastąpiła do bombardowania oraz obrony wybrzeży, ustęp poświęcony [illegible] [illegible] do ochrony [illegible], [illegible] oraz doświadczenia [illegible] „[illegible]" [illegible].

[illegible] technice [illegible] i budowie ich [illegible] Anglii i Francji [illegible]. Autor [illegible] kontynuację budowy i organizacji floty wielkich [illegible].

[illegible] praca [illegible] zawiera dane statystyczne [illegible] 110 rysunków i fotografii.

[illegible] — [illegible] (1954—1962) [illegible]

Dziennik [illegible] dla Francji i Hiszpanii walk [illegible] z Abd el Krimem, [illegible] — [illegible] przeciwko [illegible] w [illegible] [illegible] wszystkich [illegible]. Autor uwydatnia [illegible] politycznych [illegible].

ZELLER GASTON [illegible] de [illegible] 1964 [illegible].

Wobec [illegible] [illegible] i [illegible] Francji [illegible] wykonawcy współczesnych [illegible].

Autor odnawia [illegible] koncepcji, a [illegible] w XVII [illegible] z Ludwikiem XIV, który [illegible] [illegible].

[illegible]

RÓŻNE

ROSEN [illegible] [illegible] Paris [illegible].

Bezsporne [illegible] [illegible]

SPIS DZIEŁ OMÓWIONYCH